ANKASAM bülten

15 Ocak 2023
SAYI: 2023/02

Cinping'in Muhtemel Moskova Ziyareti ve Rusya-Çin İlişkileri

42 Japonya-Güney Kore İhtilafı ve Batı İttifakı'nın Pasifik'teki Geleceği

47 Pakistan'ın Güvenlik Politikalarında ABD'nin Artan Rolü

İÇİNDEKİLER

ANKASAM ANALİZ

03 **Geçmişten Günümüze ABD Tayvan'da Nasıl Bir Politika İzlemiştir?**
Neslihan TOPCU

06 **Ukrayna-Rusya Savaşı ve Hindistan'ın Çıkarları**
Dr. Sabir ASKEROĞLU

08 **Japonya'nın Yeni Proaktif Dış Politikası-nın Yarattığı Bölgesel Tepkiler**
Zeki Talustan GÜLTEN

11 **Füzyon İnsanlığın Sonsuz Enerji Kaynağı Olabilir**
Dr. Cenk PALA

14 **Qin Gang'ın Çin Dışişleri Bakanı Olması Ne Anlama Geliyor?**
Dr. Doğacan BAŞARAN

16 **Finlandiya'nın LNG Hamlesi Ne Anlama Geliyor?**
Cemal Ege ÖZKAN

19 **Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Moskova-Tokyo İlişkilerine Etkisi**
Dr. Emrah KAYA

21 **Güney Kafkasya'dan Doğu Avrupa'ya Yeni Enerji Rotası**
Rizvan ASGAROV

24 **Bulgaristan'dan Nükleer Yakıt Hamlesi**
Sevinç İrem BALCI

26 **Fon Sorunu Bağlamında AB-Polonya İlişkileri**
Cemal Ege ÖZKAN

29 **Japonya ve Hindistan'ın Çin'i Kuşatması Mümkün mü?**
Dr. Cenk TAMER

32 **Hindistan'ın Muhtemel 2023'ü: Fırsatlar ve Zorluklar**
Şeyma KIZILAY

35 **Finlandiya'nın NATO Üyeliği ve Kutup İpek Yolu Projesi**
Dr. Emrah KAYA

37 **Pakistan-Hindistan İlişkilerinde Yükselen Tan-siyonun Gölgesinde Normalleşme Arayışları**
Dr. Doğacan BAŞARAN

40 **Arnavutluk AB Yolunda Yeni Engellerle Karşılaşabilir mi?**
Cemal Ege ÖZKAN

42 **Japonya-Güney Kore İhtilafı ve Batı İttifakı'nın Pasifik'teki Geleceği**
Elcan TOKMAK

44 **Cinping'in Muhtemel Moskova Ziyareti ve Rusya-Çin İlişkileri**
Dr. Cenk TAMER

47 **Pakistan'ın Güvenlik Politikalarında ABD'nin Artan Rolü**
Dr. Doğacan BAŞARAN

49 **Atina-Moskova Hattında S-300 Meselesi**
Sevinç İrem BALCI

51 **Ukrayna'nın Kripto Varlık Adaptasyonu**
Hasret Ozan SEVİM

BASINDA ANKASAM

53 **Medya**

DERGİLER

54 **Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi**
Bölgesel Araştırmalar Dergisi

Çankaya Mahallesi, Cemal Nadir Sokak, No: 9, 06880, Çankaya – Ankara/Türkiye
Tel: +90 312 474 00 46 | Faks: +90 312 474 00 45 E-posta: info@ankasam.org

Tasarım-Dizgi: Esra Karadağ

Bu yayının tüm hakları Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi'ne (ANKASAM) aittir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek yapılacak makul alıntılar dışında ANKASAM'ın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Bu çalışmada yer alan görüş ve değerlendirmeler yazarına ait olup, kurumsal olarak ANKASAM'ın resmi görüşünü yansıtmaz.

ANKASAM **ANALİZ**

Geçmişten Günümüze ABD Tayvan'da Nasıl Bir Politika İzlemiştir?

Pasifik Okyanusu ile Güney Çin Denizi'ni birbirine bağlayan Tayvan, jeopolitik konumuyla öne çıkan bir yerdir. 1624 ve 1668 yılları arasında Hollanda tarafından sömürgeleştirilen Tayvan, bu tarihten sonra Çin'deki Qing Hanedanlığı'nın hakimiyetine girmiştir. Ancak 1894 ve 1895 yıllarında gerçekleşen Çin-Japonya Savaşı sonrasında Tayvan, Japonya tarafından yönetilmeye başlamıştır. 1945 yılında ise 2. Dünya Savaşı'ndan mağlubiyetle ayrılan Japonya, Tayvan'dan çekilmiş ve Tayvan'ı Çin'e bırakmıştır.[1]

Neslihan TOPCU

Tarih boyunca çeşitli ülkelerin etkisi altına giren Tayvan, Çin anakarasına bağlanmış olmasına rağmen yine de çeşitli sorunlardan kurtulamamıştır. 1927 ve 1949 yılları arasında Milliyetçi Parti (Kuomintang) ile Çin Komünist Partisi (ÇKP) bir iç savaşa girişmiştir. Bu iç savaştan ÇKP, galibiyetle ayrılarak iktidar olmuş ve Kuomintang üyeleri ise Tayvan'a kaçarak faaliyetlerini orada sürdürmeye başlamıştır. Bahsi geçen tarihten itibaren Tayvan Meselesi uluslararası toplumun gündeminden düşmemiştir.

Tayvan'ın siyasi durumu, uluslararası siyasette muğlak kalmış konulardan biridir. Günümüzdeki tartışmalar; siyasi faaliyetlerini Çin Cumhuriyeti adı altında sürdüren Tayvan'ın bağımsız bir devlet mi; yoksa Çin'in bir eyaleti mi olduğu sorusu etrafında yaşanmaktadır. Bu sorunun taraflarından biri olmasa da Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Tayvan'la ve Tayvan Sorunu'yla uzun zamandır yakından ilgilenmektedir.[2]

ABD'nin Tayvan'a olan ilgisi, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkmıştır. Bu savaştan önce Tayvan, ABD'li karar alıcıların odak noktasında yer almamıştır.[3] Hatta Kuomintang'ın Tayvan'a kaçmasına ve Çin'in Tayvan'a yönelik saldırılarına rağmen Washington yönetimi, Mao Zedung'u durdurmak veya Çin'in Tayvan politikasını engellemek için herhangi bir hamlede bulunmamıştır.[4] Ancak ABD'nin tutumu, Kore Savaşı'ndan sonra değişmiştir. Çin'in 1950 yılında Kore Savaşı'na dahil olmasıyla beraber ABD, Taipei'ye askeri ve diplomatik anlamda destek vermeye yönelmiştir.[5] 1954 yılında ise ABD ile Tayvan arasında "Karşılıklı Savunma Anlaşması" imzalanarak ABD'nin Tayvan'a olan askeri yardımları resmi bir boyuta taşınmıştır.[6]

ABD'nin Tayvan'a olan desteği, 1970'li yıllara kadar istikrarlı bir şekilde devam etmiştir. Lakin bu tarihten itibaren dönemin ABD Başkanı Richard M. Nixon ve dönemin ABD Ulusal Güvenlik Danışmanı Henry Kissinger, ülkenin dış politikasını Çin'le yakın ilişkiler kurmaya özen gösteren bir hassasiyet üzerine inşa etmiştir.[7] 1949 yılından 1970'li senelere kadar Pekin yönetimini tanımayan ve Çin'le diplomatik ilişki kurmayan ABD, Vietnam Savaşı'yla birlikte bu politikasından vazgeçmiştir.[8] Nihayetinde Washington yönetimi, Taipei'yle olan diplomatik ilişkilerinden uzaklaşarak Pekin'le resmi ilişkiler kurmaya yönelmiştir. Bu politikanın bir sonucu olarak 1971 yılına kadar Birleşmiş Milletler'de Çin'i Taipei temsil ederken; bu tarihten itibaren Pekin Hükümeti'nin temsil etmesi kararlaştırılmıştır.

1970 ve 1980 yıllar arasında ABD, Tayvan'la ilişkilerini geçmişe nazaran daha düşük bir seviyede sürdürmüştür. Ayrıca Tayvan Sorunu'nun çözümü konusunda Tayvan ve Çin'i bir araya getirerek taraflar arasında diyalog kanalları oluşturmaya çalışmıştır.[9] 1980'li yıllarda ise ABD'nin yeniden Tayvan'la ilişkilerinin yoğunlaştırdığı görülmüştür. 1980 yılında dönemin ABD Başkanı Ronald Reagan, Tayvan'ın savunma ihtiyaçlarının karşılanması gerektiğini vurgulayarak ada yönetimine destek olacaklarını belirtmiştir.[10] Özellikle de 1989 senesinde Çin'de gerçekleşen Tiananmen Meydanı Olayları sonrasında ABD başta olmak üzere Batılı devletler, Çin'e karşı tepki vermiş ve birtakım yaptırımlar uygulamaya koymuştur. Dolayısıyla ABD için Çin'le ilişkilerin azalması, Tayvan'la ilişkilerin gelişmesine yol açmıştır.

21. yüzyıl itibarıyla ABD ile Tayvan arasındaki ilişkilerin güçlü bir şekilde ilerlediğini söylemek mümkündür. Bilhassa önceki ABD Başkanı Donald Trump döneminde Washington yönetiminin adaya verdiği destek, 1971 yılından bu yana en yüksek seviyeye çıkmıştır.[11] Trump'ın ardından iktidara gelen ABD Başkanı Joe Biden da benzer şekilde ABD'nin Tayvan'a verdiği desteği sürdürmektedir. Nitekim 29 Aralık 2022 tarihinde ABD Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre Washington, 180 milyon dolar değerinde olan Volcano tanksavar mayın döşeme sisteminin Tayvan'a satışını onaylamıştır.[12] Akabinde Tayvan'ın ABD Büyükelçisi Hsiao Bi-khim, ABD'yle ilişkilerin derinleştiğini ve 2023 yılında daha da gelişeceğini dile getirerek taraflar arasındaki yakınlığa dikkatleri çekmiştir.[13]

ABD'nin Tayvan'a olan desteği, ilk başlarda ideolojik saiklerle ortaya çıkmıştır. Ancak daha sonra ABD'nin Tayvan politikası, jeopolitik ve hegemonik nedenlere de dayanmaya başlamıştır. Öncellikle ABD, Tayvan üzerinden Asya-Pasifik bölgesinde hegemonya kurmayı arzulamaktadır.[14] İkinci olarak süper güç konumundaki ABD ve bölgenin güçlü ülkelerinden Japonya, yükselen güç Çin'i bir tehdit olarak algılamaları sebebiyle Tayvan aracılığıyla Çin'i dengelemeye odaklanmıştır.[15] Üçüncü olarak Amerikalı jeopolitikçiler, Tayvan'ı Doğu Asya'da stratejik bir kilit noktası olarak görmekte ve Çin'e karşı askeri üstünlük sağlamak maksadıyla Tayvan'da bulunmaları gerektiğine inanmaktadır.[16] Dördüncü olarak Tayvan; Çin'in denize açılması, ekonomik gelişimini arttırması ve anakarayı koruması gibi kritik mevzularda Pekin için önem arz etmektedir ve bunun farkında olan ABD, rakibi Çin'i zayıflatmak adına Tayvan'a desteğini arttırarak sürdürmektedir.

[1] Robert D. Blackwill-Philip Zelikow, "The United States, China, and Taiwan: A Strategy to Prevent War", Council Special Report, 90, 2021, s. 14.

[2] Kartal Batuhan Olkan, "Çin-ABD İlişkilerinde Güvenlik İkilemi: Tayvan Sorunu", Journal of Business Innovation and Governance, 4(1), 2021, s. 31.

[3] Ryan Hass, "An American Perspective on the Role of Taiwan in US-China Relations", Foreign Policy, 2022, s. 2.

[4] C. Fred Bergsten vd., China's Rise: Challenges and Opportunities, Peterson Institute for International Economics, Washington 2009, s. 172.

[5] Olkan, a.g.m., s. 33.

[6] Blackwill-Zelikow, a.g.e., s. 14.

[7] Hass, a.g.m., s. 2.

[8] Olkan, a.g.m., s. 33.

[9] Blackwill-Zelikow, a.g.e., s. 15.

[10] Olkan, a.g.m., s. 34.

[11] "Donald Trump Is the Most Pro-Taiwan President in U.S. History," Washington Post, https://www.washingtonpost.com/opinions/2020/01/14/donald-trump-is-most-pro-taiwan-president-us-history/, (Erişim Tarihi: 03.01.2023).

[12] "US Clears Sale of $180m Anti-tank Systems to Taiwan", Aljazeera, https://www.aljazeera.com/news/2022/12/29/us-approves-sale-of-180mn-anti-tank-systems-to-taiwan, (Erişim Tarihi: 03.01.2023).

[13] "Taiwan Envoy to US Seeks Deeper Bilateral Ties in New Year", Taiwan News, https://www.taiwannews.com.tw/en/news/4768312, (Erişim Tarihi: 03.01.2023).

[14] Olkan, a.g.m., s. 38.

[15] İshak Turan, "ABD-Çin İlişkileri Bağlamında Tayvan Sorunu", Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(1), 2016, s. 81.

[16] Hass, a.g.m., s. 2.

ANKASAM **ANALİZ**

Ukrayna-Rusya Savaşı ve Hindistan'ın Çıkarları

26 Aralık 2022 tarihinde Ukrayna Cumhurbaşkanı Vladimir Zelenski, Hindistan Başbakanı Narendra Modi'yle telefon görüşmesi gerçekleştirmiştir. Zelenski, Modi'yle görüşmesinin ana konularından birinin "barış formülü" olduğunu ve Hindistan'ın katkılarını beklediğini belirtmiştir. Bu kapsamda Ukrayna Cumhurbaşkanı, Hindistan'ın Rusya'nın durdurulması noktasında diplomatik anlamda daha aktif bir sorumluluk alabileceğini ve dünyadaki küresel istikrar için Ukrayna-Hindistan işbirliğini güçlendirmenin önem arz ettiğini söylemiştir. [1]

Hatırlanacağı üzere Zelenski, 2022 yılının Kasım ayında düzenlenen G20 zirvesinde gerçekleştirdiği çevrimiçi konuşmada "barış formülü" vizyonundan bahsetmiştir. "Barış formülü", Ukrayna'nın nükleer, enerji ve gıda güvenliğini sağlamanın yanı sıra çatışmaların durdurulması ve ülkenin toprak bütünlüğünün yeniden sağlanması da dahil on maddeli bir aşamayı içermekteydi.[2]

Bu noktada Hindistan'ın da barışçıl bir yaklaşım sergilediğini belirtmek gerekmektedir. Nitekim 16 Eylül 2022 tarihinde Putin'le görüşen Modi ise "Demokrasi, diplomasi, diyalog: bunlar çözüm bulmamız için

Dr. Sabir ASKEROĞLU
ANKASAM
Avrasya Uzmanı

önemli araçlardır. Gelecekte barışı sağlamak gerekmekte ve eminim ki bunun için fırsatımız var" demiştir.[3] 16 Aralık 2022 tarihinde de Putin'le yaptığı telefon görüşmesinde Hindistan Başbakanı, savaşı bitirmenin tek yolunun "diyalog ve diplomasi" olduğunu belirtmiştir.[4]

Bilindiği gibi, Rusya-Ukrayna Savaşı'nda Hindistan, tarafsızlık politikasını izlemektedir. Moskova yönetimine göre Yeni Delhi'nin bu tutumu, Rusya'nın çıkarlarına uygun değildir. Çünkü Kremlin, Hindistan'dan siyasi destek beklemektedir. BRICS ve Şanghay İşbirliği Örgütü'nün (ŞİÖ) bir üyesi olarak Rusya, Hindistan'dan Batı hegemonyasıyla mücadele noktasında beraber hareket etmesini istemektedir. Çünkü Hindistan'ın ŞİÖ üyesi olmasına Pekin'in itirazlarına rağmen destek veren Moskova, bu "jestinin" karşılığında Yeni Delhi'nin de gereken sadakati göstermesini arzulamaktadır.

Hindistan'ın savaşa ilişkin tarafsız bir tutum benimsemesinin kendisi açısından objektif bir nedeni vardır. Zira Hindistan'ın küresel hedefleri ile Rusya'nın stratejisi örtüşmemektedir. Moskova yönetimi, Amerikan hegemonyasıyla mücadele ettiğini ve bu mücadele sonucunda Hindistan'ın da lider konumunda yer alacağı çok kutuplu bir dünya düzeni kurulacağını düşünmektedir. Yeni Delhi'nin ise böyle bir mücadelesi söz konusu yoktur ve Hindistan için en büyük güvenlik sorunu Pakistan ve Çin'den kaynaklanmaktadır. Rusya'dan farklı olarak Hindistan, ABD'yle ilişkilerini geliştirmek istemektedir. Washington yönetiminin Çin'i çevreleme ve dengeleme politikası da Yeni Delhi'nin bölge politikasına katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla ABD'yle geliştirilen işbirliği, Hindistan'a son derece stratejik getiriler sağlamaktadır.

Hindistan'ın küresel politikasını bilen Zelenski, söz konusu ülkeden Rusya'yla ilişkilerine son vermesini talep etmektedir. Zelenski'in asıl amacı, Hindistan'ı kendi cephesine çekmek ve Rusya'yı daha da yalnızlaştırmaktır. Ancak Hindistan Rusya'yla bazı alanlardaki işbirliğini sürdürmek istemektedir. Öncelikle Yeni Delhi, petrol alımlarını sürdürmekten yanadır. Son birkaç ay içerisinde Hindistan, Rusya'nın Asya'daki en büyük petrol alıcısı haline gelmiştir. Piyasa fiyatından %30 daha ucuza ithal edilen petroller, ülke ekonomisine ciddi bir katkı sağlamaktadır.

Rus petrollerine yönelik tavan fiyatı uygulanması ise tedarikçileri rekor indirimler yapmaya zorlamaktadır. Nitekim Rusya'nın ana ihracat sınıfı Ural petrolünün Hindistan limanlarındaki maliyeti, 2022 yılının Aralık ayında asgari seviyeye inerek Batı ülkeleri tarafından dayatılan tavan fiyatın çok daha altında kalmıştır. Vergileri ve harçları ile sigorta ve teslimat masrafları hesaba katıldığında, bazı durumlarda üreticilerin hammaddeleri zararına sattığı söylenebilir.[5]

Hindistan'ın en büyük endişesi ve Rusya'yla ilişkilerini olumsuz etkileyen nükleer silah kullanılma ihtimalidir. Her ne kadar Hindistan Pakistan'dan çok daha önce nükleer silaha sahip olmuş olmuşsa da komşusunu nükleer silahlarla tehdit etmemiştir. Nükleer silahların kullanılmasına ilişkin tehditlerin sıradanlaşmasının Yeni Delhi'de rahatsızlık yarattığını ifade etmek mümkündür.

Neticede Kiev'in Hindistan'a bir rol biçme ve Rusya'yla ilişkilerine bir mesafe koyarak Ukrayna'nın sorunlarına katkıda bulunma önerisinin Hindistan tarafından kabul edilme ihtimali düşüktür.

[1] "Зеленский рассказал о переговорах с премьером Индии", Lenta.Ru, https://lenta.ru/news/2022/12/26/ze_peace/, (Erişim Tarihi: 28.12.2022).

[2] ""Не будет никаких "Минск-3" – Зеленский на саммите G20 озвучил условия прекращения войны", Gazeta,Ua. https://gazeta.ua/ru/articles/politics/_ne-budet-nikakih-minskov3-zelenskij-na-sammite-g20-ozvuchil-usloviya-prekrascheniya-vojny/1120832, (Erişim Tarihi: 28.12.2022).

[3] "Моди сказал Путину, что сейчас «не эра войны»", Kommersant, https://www.kommersant.ru/doc/5569420, (Erişim Tarihi: 28.12.2022).

[4] "Моди в разговоре с Путиным призвал к диалогу по Украине", TASS, https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/16614151, (Erişim Tarihi: 28.12.2022).

[5] "Индия начала покупать российскую нефть по минимальной цене", Lenta.Ru, https://lenta.ru/news/2022/12/14/low/, (Erişim Tarihi: 28.12.2022).

ANKASAM **ANALİZ**

Japonya'nın Yeni Proaktif Dış Politikasının Yarattığı Bölgesel Tepkiler

Japonya Asya-Pasifik bölgesinde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) merkezli ittifakın önemli bir parçasıdır. Söz konusu durumun en önemli sebebi de Tokyo'nun Pekin ile Pyongyang üzerinden tehdit algılamasıdır. Bu nedenle Japonya, bölge üzerinde ABD ve Güney Kore ortaklığında tatbikatlar gerçekleştirmekte ve bu iki devletle yakın müttefiklik ilişkileri kurmaktadır. Nitekim mevzubahis tatbikatların dile getirilen hedefinin Kuzey Kore tehlikesi olduğu gibi, belirtilmeyen amacının da Çin'i çevreleme stratejisi olduğu söylenmektedir.

Haliyle Japonya'nın hem Kuzey Kore hem de Çin tehlikesini yakından hissetmesi ve ABD'nin bölgesel amaçlarının önemli bir sac ayağını oluşturması Tokyo'yu ABD ve Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (NATO) eksenine daha fazla yaklaştırmakta ve ülkenin savunma politikalarına odaklanmasına neden olmaktadır.

Bahsi geçen dönemde Tokyo'nun attığı adımlara bakıldığında ise öncelikle Japonya'nın Asya-Pasifik bölgesinde Avustralya, Birleşik Krallık ve ABD tarafından oluşturulan AUKUS'a dahil olmasının gündeme geldiği,[1] ardından

Zeki Talustan GÜLTEN
ANKASAM
Asya-Pasifik
Araştırma
Asistanı

Japonya, İtalya ve Birleşik Krallık üçlüsünün işbirliği içerisinde yeni bir savaş uçağı geliştirme kararı aldığı görülebilir.[2] Bununla birlikte Japonya Başbakanı Fumio Kishida, kabinesinin yeni ulusal güvenlik belgesinde Çin'i "eşi görülmemiş bir rakip" olarak tanımlamış[3] ve Tokyo'nun Çin ve Kuzey Kore'nin oluşturduğu tehditleri gerekçe göstererek önümüzdeki beş yıl içinde askeri harcamalarını ikiye katlayacağını açıklamıştır.[4]

Aynı zamanda Japonya'nın kendisini Çin'i vurabilecek füzelerle silahlandıracak ve onu sıcak bir çatışmaya hazır hale getirecek olan 320 milyar dolarlık bir askeri yığınak inşa etmeye başlayacağını açıklaması[5] ve Japonya Savunma Bakan Yardımcısı Toshiro Ino'nun Kuzey Kore'nin faaliyetlerini kınadığını söylemesi[6] yine aynı minvalde gelişmelerdir. Bu bağlamda Japonya milletvekillerinin ülke içinde Çin karşıtlarını takip ettiği söylenen ve casusluk amacı güttüğü düşünülen iki Çin karakolunun kapatılması noktasında hükümete baskı yapmaya başlaması da önemli bir gelişmedir.[7]

Nitekim küresel politik konjonktürün dinamikleri dikkate alındığında gerek küresel gerekse de bölgesel olarak bir devletin güvenlik kapasitesini hızlı bir şekilde ivmelendirmesinin diğer devletlerin güvenlik endişeleri yaşamasına ve bir "güvenlik ikilemi" oluşmasına neden olacağı söylenebilir. Haliyle Japonya'nın izlemeye başladığı proaktif dış politikasıyla güçlendirmeye başladığı savunma kapasitesi, hem rakiplerinde hem de müttefiklerinde tepkiler oluşmasına sebebiyet vermiştir.

Bunlardan ilki, Kuzey Kore'nin tepkisidir. Nitekim Pyongyang, Tokyo'nun izlemeye başladığı yeni güvenlik stratejisini ülkeyi "saldırgan bir askeri dev" haline getirme girişimi olarak tenkit etmiştir. Yaptığı açıklamada Kuzey Kore Dışişleri Bakanlığı, Tokyo yönetiminin karşı saldırı yeteneği elde etme çabasının meşru müdafaa olarak adlandırılamayacağını ve "diğer ülkelerin topraklarına saldırı başlatmayı amaçlayan önleyici saldırı yeteneği" elde etmeye yönelik açık bir girişim olduğunu söylemiştir. Aynı zamanda Kuzey Kore, Japonya'nın söz konusu stratejisine devam etmesi halinde Pyongyang'ın Tokyo'ya karşı askeri bir hamle yapabileceğini de belirtmiştir.[8]

Tüm bunların yanı sıra Kuzey Kore, Japonya'nın mevcut politikasını "yeniden işgal için silahlanma" şeklinde nitelendirmiş ve Pyongyang'ın hoşnutsuzluğunun "pratikte" gösterileceğini belirterek Tokyo'ya uyarıda bulunmuştur.[9] Nitekim Kuzey Kore, Batı ittifakının en önemli ötekilerinden olmakla birlikte aynı zamanda Japonya'nın güvenliğine yönelik en büyük tehdidi oluşturan devletlerin başında gelmektedir. Haliyle Tokyo'nun yeni atılımının Pyongyang'ı rahatsız etmesi şaşırtıcı değildir. Zira Japonya'nın mevzubahis hamlelerinin ana sebeplerinden birini Kuzey Kore'nin yarattığı nükleer tehdit oluşturmaktadır.

Japonya'ya bir diğer bölgesel tepki de Çin'den gelmiştir. Nitekim Çin Donanması gemilerinden oluşan bir filo, Japonya yakınlarından geçmiştir. Lhasa ve Kaifeng muhripleri ve bir ikmal gemisi, Japonya'nın güneyindeki Osumi Boğazı'ndan geçmiş, 796 gövde numaralı Dongdiao sınıfı bir gözetleme gemisi ise Okinawa'nın güneyindeki Miyako Boğazı'ndan geçerek Batı Pasifik'e ulaşmıştır. Japonya Savunma Bakanlığı ise geminin tüm yol boyunca Japon gemileri ve uçakları tarafından yakından takip edildiğini söylemiştir.[10]

Çin ise Nansei/Ryukyu Adaları çevresindeki deniz ve hava tatbikatlarını hızlandırmıştır. Tokyo yönetimi, Japonya'nın uzun menzilli seyir füzeleri yerleştirmeyi planladığı Nansei/Ryukyu Adaları'na yönelik Çin'in uzun menzilli füze saldırıları provası yapmasının beklendiğini dile getirmiştir.[11]

Anlaşılacağı üzere Çin de Kuzey Kore gibi hem Batı karşıtlığıyla hem de hayata geçirdiği politikalarla Japonya'nın söz konusu atılımları yapmasına neden olan faktörlerin başında gelmektedir. Haliyle bölgede Batı ittifakının önemli sac ayaklarından olan ve Çin'i çevreleme/baskılama politikası kapsamında ABD'yle işbirliği yaparak tatbikatlara katılan bir devletin güvenlik stratejisini ciddi bir şekilde güçlendirmesinin Pekin'i rahatsız etmesi son derece normaldir.

Bu noktada Asya-Pasifik bölgesinde Japonya'ya karşı meydana gelen tepkilerden en dikkat çekici olanı, Güney Kore tarafından verilen tepkidir. 16 Aralık 2022 tarihinde Güney Kore Dışişleri Bakanlığı, Japonya'nın "Ulusal Strateji Belgesi"nde yer alan Dokdo ve Takeshima Adaları'na ait toprak iddialarının derhal kaldırılmasını talep etmiş ve bu hareketin iki ülke arasında "geleceğe yönelik ilişki kurma" hedeflerine zarar verdiğini belirtmiştir. Bakanlık, daha sonra da protesto için Japonya'nın Seul Büyükelçisi'ni çağırmıştır.

Bununla birlikte Güney Kore Dışişleri bakanlığı ayrı bir açıklama yaparak Japonya'nın yeni güvenlik politikasının uygulanmasının şeffaf olmasını ve pasifist anayasanın ruhunu korumaya devam etmesini ve bölgesel barış ve istikrara katkıda bulunmasını umduklarını duyurmuştur.[12] Bu durum, Japonya ile Güney Kore'nin hem Kuzey Kore hem de Çin'e karşı birlikte hareket etmeleri ve ABD'yle işbirliği yapmaları hasebiyle oldukça dikkat çekicidir.

Güney Kore'nin mevzubahis tepkisi, devletlerin her ne kadar belirli hedefler çerçevesinde ittifaklar oluştursa da kendi ulusal güvenliklerini önceliklerini gözler önüne sermiştir. Aynı zamanda bu tepki, Japonya'nın proaktif dış politikasının güvenlik ikilemi yaratması şeklinde de yorumlanabilir. Nitekim Japonya'nın gerek askeri gerekse de savunma kapasitesini arttırması, yalnızca Pyongyang ve Pekin'i değil; Seul'u de rahatsız etmiştir.

Sonuç olarak Japonya, bölgesel tehlikeler nedeniyle yeni bir dış politika anlayışına geçmektedir. Lakin bu durumun da hem rakipleri hem de müttefikleri nezdinde çeşitli endişelere yol açtığı ifade edilebilir.

[1] "Japan Joining Aukus: the 'Logical Choice', but Would it Be A Full Partner in the Alliance?", South China Morning Post, https://www.scmp.com/week-asia/politics/article/3200963/japan-joining-aukus-logical-choice-would-it-be-full-partner-alliance, (Erişim tarihi: 26.12.2022).

[2] "Japan, Italy, and the U.K. Are Teaming Up on a Secret New Fighter Jet", Popular Mechanics, https://www.popularmechanics.com/military/weapons/a42218929/japan-italy-uk-new-fighter-jet/, (Erişim Tarihi: 26.12.2022).

[3] "Japan Calls China Unprecedented Challenge in Security Shift", Yahoo, https://news.yahoo.com/japan-call-china-unprecedented-challenge-095006630.html, (Erişim Tarihi: 26.12.2022).

[4] "Japan Defence: Chna Threat Prompts Plan to Double Military Spending", BBC News, https://www.bbc.com/news/world-asia-64001554, (Erişim Tarihi: 26.12.2022).

[5] "Pacifist Japan Unveilse Unprecedented $320bn Military Build-ıp", Al Jazeera, https://www.aljazeera.com/news/2022/12/16/pacifist-japan-unveils-unprecedented-320bn-military-build-up, (Erişim Tarihi: 26.12.2022).

[6] "Japan Protests N. Korea's Latest Missile Launches", News.com.au, https://www.news.com.au/national/japan-protests-n-koreas-latest-missile-launches/video/72c40174b38bd0dc5adab66e720f217d, (Erişim Tarihi: 26.12.2022).

[7] "Japan Urged to Root Out Secret 'Chinese Police Stations' Amid Spying Concerns", This Week in Asia, https://www.scmp.com/week-asia/politics/article/3204054/japan-urged-root-out-secret-chinese-police-stations-amid-spying-concerns, (Erişim Tarihi: 26.12.2022).

[8] "North Korea Threatens Strong Millitary Step Against Japan", AP News, https://apnews.com/article/japan-north-korea-ad0c8daea40f8e6ba148aed488dd5fb2, (Erişim Tarihi: 29.12.2022).

[9] "Japan's Shift in Defense Posture Riles North Korea"", Nıkkei Asia, https://asia.nikkei.com/Spotlight/N-Korea-at-crossroads/Japan-s-

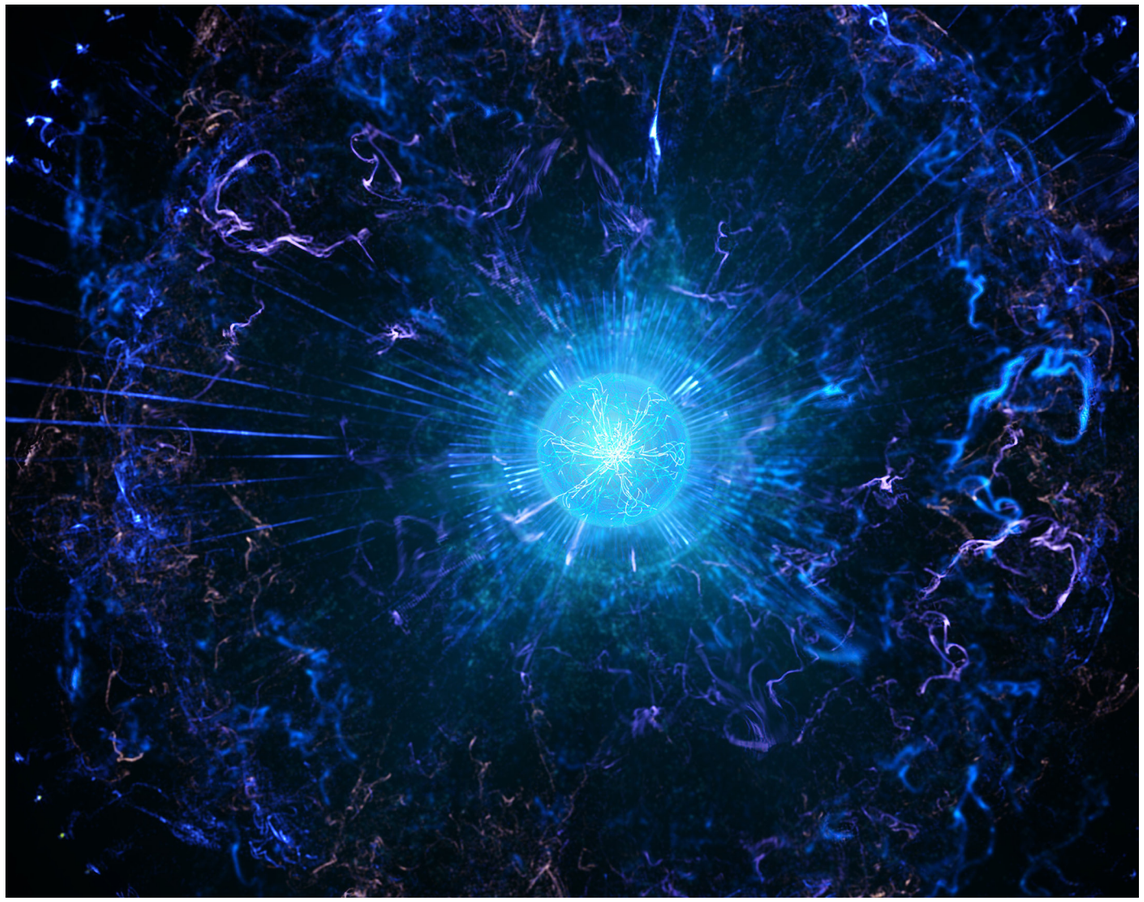

ANKASAM **ANALİZ**

Füzyon İnsanlığın Sonsuz Enerji Kaynağı Olabilir

Son dönemde nükleer enerji konusunda küresel düzeyde dikkat çeken gelişmeler yaşanmaktadır. Bahse konu olan kritik gelişmeler arasında, Kaliforniya'daki Amerika Birleşik Devletleri Ulusal Ateşleme Tesisi'nde (NIF) bilim adamları tarafından nükleer füzyon konusunda gerçekleştirilen deneyler öne çıkmaktadır. Yetmiş yıldır ilk defa füzyon çalışmaları sırasında lazerle verilen enerjiden daha fazla bir enerji çıktısına ulaşılmıştır. Günümüze kadar, füzyon devreye girdiğinde böylesi büyük bir boyutta enerji alınamamıştı. Bu çığır açıcı bir gelişme olabilir. Söz konusu süreç, yetmiş yıl sürmüştür. Bu konu, yıllardır takip edilmektedir. Gerek iklim

Dr. Cenk PALA
AN KASAM Enerji Başdanışmanı

değişikliğinde gerek enerji sorununun çözülmesinde gerekse de dünya dışı gezegenlere daha uzun yolculuklar yapılabilmesinde, nükleer füzyon önemli bir rol alacaktır.

Esasen füzyonda ticari bir sıçrama, ancak 2070'li yıllarda beklenmekteydi. Son deneylerden anlaşılan o ki; teknolojik ilerleme ve patlama nedeniyle belki de 2030'lu yıllarda ilk deneme reaktörlerini görmek mümkün olabilir. Bu konuda Ruslar ve Amerikalılar, uzun yıllardır yoğun çalışmalar yapmaktadır. Ruslar, "Tokamak" adında bir makine üzerine çalışmaktadır. Amerikalılar ise "Z Makinesi" üzerine çalışma yapmaktadır. Ayrıca İngilizler ve Japonlar da ciddi bütçeler ayırdıkları çalışmalarda bulunmaktadır.

2010'lu yılların başlarında dünyanın en büyük silah şirketlerinden Amerikan Lockheed Martin şirketi, 100 MW'lık bir nükleer füzyon makinesi geliştirdiğini dünyaya görsel malzemeyle duyurmuştur. Makineyi bir askeri kamyonun arkasına yerleştirip, sadece 10 dakikalığına bütün dünyaya göstermek amacıyla çalıştırıp kapatmıştır. ABD Savunma Bakanlığı'nın da bunun arkasında olduğunu unutmamak gerekmektedir.

Nükleer füzyonda döteryum veya trityum kullanılmaktadır. Döteryum, ağır bir hidrojen türüdür. Trityum da dünyanın yüzeye en yakın yerinde bulunabilen lityumdan üretilen bir maddedir. Dolayısıyla Afganistan'da lityum çıkacak söylentileri hatırlandığında, ABD tarafından lityum madenine sahip olan Afganistan gibi ülkelerin neye karşılık Taliban gibi gericilere bırakıldığı ya da dünyanın en büyük inşaat şirketi Bechtel'in neden Utah'taki dünyanın en büyük lityum madeni projesi için şirket tarihinin en büyük bütçesini ayırdığı da anlamlandırılabilir.

Nükleer füzyonda ciddi bir ivmelenme olduğu açıktır. Nükleer füzyonla enerji üretimi başarıldıktan sonra dünya genelinde başka bir enerji kaynağı üzerine konuşmaya gerek kalmayacaktır.

Sadece laboratuvar potansiyelini paylaşmak gerekirse; nükleer füzyon konusunda başarılı olunursa, döteryumu deniz suyundan almak mümkün olacaktır. Bunun da ana kaynağı 5.5 milyar ton civarında okyanus suyu olacaktır. Okyanuslardan yararlanılarak tüm insanlık için bedava elektrik üretilebilecektir. Aynı zamanda lityum rezervleri de devreye girince, lityumdan da trityum formu kullanılarak elektrik üretmek mümkün hale gelecektir. Ancak ağırlıklı olarak okyanus sularından yararlanılacaktır.

Peki füzyonun elektrik üretim potansiyeli nedir? Bugünkü nüfusu sabit tutarsak dünyanın yaklaşık 1.5-2 milyon yıl boyunca başka bir kaynaktan elektrik üretmesine gerek kalmayacaktır. Yani 1.5-2 milyon yıl boyunca insanlık hiç elektriksiz kalmayacaktır. Aynı zamanda herhangi bir sera gazı emisyonu yapmadığı ve radyasyonlu bir katı atık veya başka zararlı atık çıkartmadığı için de diğer nükleer enerji türlerinden daha faydalı bir hale gelmiş olacaktır.

Bu gelişmeleri yakından takip etmek ve bunun bir parçası olmak mühimdir. Füzyon, her anlamda geleceğin enerji kaynağıdır. Bu sebeple tüm dünya ülkelerinin de okyanusların ortak sahibi olarak bunun dışında kalmaması gerekmektedir.

Füzyon, mevcut durumda çok ciddi bir aşamaya geçmiştir. Doğalgazla bir geçiş dönemi yaşayıp; geçiş yakıtı olarak doğalgazı kullanarak, yenilenebilir enerjinin desteğiyle dünyayı olabildiğince az kirletmek ve sonrasında da doğalgazın insanları nükleer füzyona ulaştırmasını beklemek gerekmektedir. Aslında insanlığın kaderini değiştirebilecek bir aşamada bulunulmaktadır. Sadece küçük bir portföy çanta büyüklüğündeki nükleer yakıtla denizaltılar ve gemiler hiç yakıt takviyesi yapmadan 8-10 ay yol alabileceklerdir. Uçakların ve uzay araçlarının menzili de artacaktır. Yine okyanusların altında daha bir çok yer, canlı türü ve fosil yakıt rezervleri keşfedilebilir, belki Mariana çukuruna bile inilebilecektir.

Hem okyanusların altı hem de gökyüzünün üstü; yani hem güneş sistemi hem de diğer galaksilere yolculuk düşüncesi bile nükleer füzyonun açacağı perspektiften fazlasıyla etkilenecektir. Kuşkusuz galaksi yolculukları için insan yapısının da değişmesi ve insan ömrünün de 150 yıla çıkarılması gerekmektedir; ancak önemli olan araçların uzak seyahat yapabilecek ve kendini tetikleyerek yakıt ihtiyacını azaltabilecek küçük nükleer füzyon reaktörlerinden yararlanabilecek olmasıdır.

Bu çok önemli bir aşamadır. Dolayısıyla ülkelerin bunun dışında kalmamak için ilgili global ajanslara üye olmaya, hemen ve bir an önce nükleer enerjiye geçmeye öncelik vermesi gerekmektedir. Böylece nükleer enerjiye sahip olarak nükleer çalışmalarda ortak çalışmalar yapma konusunda da daha güvende hissetmek mümkün olabilir.

21. yüzyıl, yine savaşlarla anılmış olsa da insanlık füzyon enerjisiyle kendine yeni bir yol açtığında; petrol, doğalgaz, fosil yakıtlar üzerinden savaş senaryosu 22. yüzyılda yaşanmayabilir. Kısacası insanlığın kaderi füzyon enerjisiyle değişebilir. Elbette füzyon enerjisi, barışçıl amaçlarla enerji üretmek, uzayı keşfetmek, okyanusları keşfetmek için kullanılırsa pozitif sonuç gerçekleşebilir. Peki füzyon enerjisi herkesle paylaşılabilecek bir enerji türü müdür?

Buna bu işe yatırım yapanlar karar verecektir. Büyük bir ihtimalle "bu kadar büyük petrol, doğalgaz; yani fosil yakıtlar elimizde kalmasın, mevut teknolojileriyle birlikte üçüncü dünya ülkelerine satalım ve biz başka boyuta geçelim" diyeceklerdir. Yine dünyanın geri kalanına 20. yüzyılın ve 21. yüzyılın başlarındaki teknolojilerin içine az miktarda yenilenebilir enerji teknolojileri de koyarak satış yapacak ve azgelişmiş ülkeleri en az yüzyıl füzyonun nimetlerinden uzak tutarak eski düzenin IOS sürümüyle oyalayacaklardır.

Füzyonu geliştirenler yepyeni bir metaverse veya diijital sanayileşme süreci kurgulayıp "Endüstri 5-6" gibi bir üst kalkınma seviyesi tanımlayabilirler. Dünyanın geri kalanı için çok daha tehdit edici bir helyum bombası da yapılabilir. Çünkü ana ürünlerden biri helyumdur ve bir füzyon kaynaklı bombanın dünyayı ne kadar tahrip edebileceğini kestirmek mümkün olmayabilir.

Bazı bilim adamları, füzyonla yapılmış atom bombalarının veya helyum bombalarının, örneğin filmlerde konu edinilen, meteorların dünyaya çarpması veya gezegenlerin dünyaya çarpması senaryolarını engelleyebilecek bir silah yapımında kullanılabileceğini de söylemektedir. Hatta bazı fütürologlar, Tesla'nın hiç kimseyle paylaşılmayan büyük lazer topu projesinin bir füzyon projesine dönüşebileceğini ve bununla çok güçlü bir ölüm makinesi yapılabileceğini öne sürmektedir.

Bilimde ulaşılan bu seviyeyle enerjide barış yakalandığında; yani tüm insanlık için bol, erişilebilir ve bedava elektrik sağlanması, enerji kaynakları için bitmeyen savaşlar yaşanmaması, bu sayede sömürü düzenin de bitmesi beklenmelidir. Oysa, mevcut sömürünün bir şekilde devam edebilmesi ve birilerinin üst sıraya yazılabilmesi için "füzyon enerjisinin hemen hızlı şekilde paylaşılmaması gerekir" şeklinde değerlendirmeler yapanlar da vardır. Dünyada barış isteyen bir ülke, eğer füzyon enerjisini bulur ve bütün dünyayla bu teknolojiyi paylaşırsa, insanlığın tüm paradigmaları sonsuza kadar olumlu yönde değişir. Niyet kötü ise dünyanın sonu da gelebilir!

Aklımıza pek çok soru takılmaktadır: Füzyon barışçıl amaçlarla kullanılabilir mi? ABD veya Rusya bunu bulursa dünyanın geri kalanıyla koşulsuz ve hemen paylaşabilir mi? Füzyon teknolojisi olmayan hangi ülkeler, nasıl yararlanabilir? Geriye kalan ülkeler, köleci düzenin bir parçası gibi sömürülmek mi istenilecek; yoksa insanlığın kalkınma düzeyi topyekün artsın, kalıcı barış gelsin mi denilecek?

Füzyon, bu büyük devletlerin ellerinde tahrip edici bir araca dönüşebilir mi? Nükleer başlıklı füzeler hala bir tehditken; füzyonun getirebileceği cehennem projeleri hesaba katılmalıdır. "Ne kadar güçlü silahlara sahip olursan, barışı garantilersin." şeklinde özetlenebilecek bir felsefe varolsa da hangi tehlikeli ele düşeceği belli olmayan bir silahla, dünyanın yok olması mümkündür. Ancak füzyonun barış dönemi getirmesi durumunda, jeopolitik riskler ortadan kalkabilir. İnsanlar üretime konsantre olup enerji için savaş projelerinin piyonu olmaktan kurtulabilir. Çünkü mevzubahis elektriğin üretimi, modern hayata geçiş, elektriğin sıfır maliyetle neredeyse bütün insanlıkla paylaşıldığı, okyanustan alınan suyla yapıldığı bir elektrik sistemi bütün ekonomileri rahatlatacaktır.

Ülkeler savaş harcamalarını kesip eğitime ve bilime yoğunlaştıkça, insanlık en sonunda kendisini ilkel duygulardan arındıracak ve tamamen dünyanın keşfedilmemiş yerlerini, kendi galaksimizi ve diğer galaksileri keşfetmeye daha çok kaynak ayıracaktır. Füzyon, bizi evrene götürecektir!

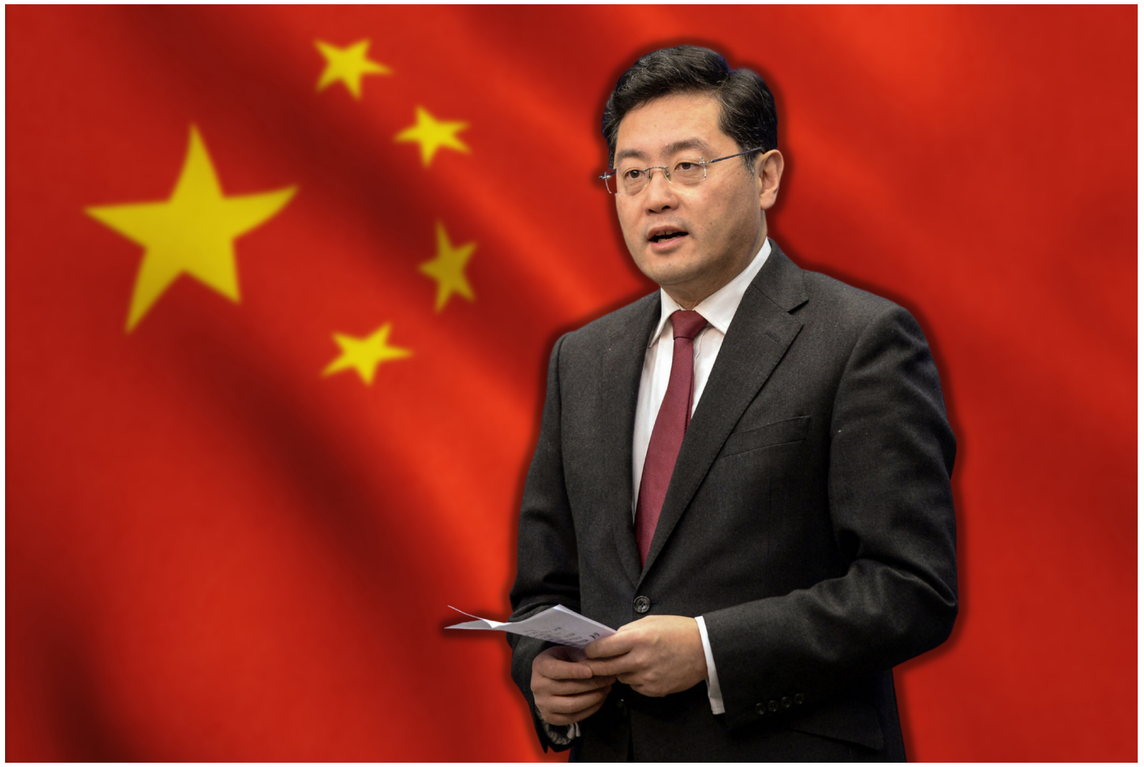

ANKASAM **ANALİZ**

Qin Gang'ın Çin Dışişleri Bakanı Olması Ne Anlama Geliyor?

Çin Dışişleri Bakanlığı görevine 31 Aralık 2022 tarihinde Çin Komünist Partisi 20. Kongresi'nde Merkez Komite üyeliğine seçilen Qin Gang atanmıştır. Bu durum, "Çin dış politikasında nasıl bir gelecek?" sorusunu tartışmaya açmaktadır. 2017-2021 yılları arasında Çin Dışişleri Bakan Yardımcısı olarak görev yapan Qin,[1] 2021 senesinde de Çin'in Washington Büyükelçisi olmuştur. Qin, kariyerinde Çin'in İngiltere ve Avrupa Birliği'yle (AB) münasebetlerine odaklanmış olsa da Amerika Birleşik Devletleri'yle (ABD) ilişkilere de mühim katkılarda bulunmuştur.[2] Bu nedenle de Pekin yönetiminin Qin'in Dışişleri Bakanlığı vesilesiyle Batı'yla ilişkilerinde bir restorasyon dönemi başlatmaya hazırlandığı ifade edilebilir.

Uluslararası sisteme ilişkin gelecek tahayyüllerini tartışmaya açan pek çok uzman tarafından Çin'in Batı'yla ilişkilerini onarması değil; rekabeti tırmandırması beklenmektedir. Zira Pekin yönetimi, Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) ve BRICS gibi yapılar aracılığıyla Rusya'yla birlikte çok kutuplu dünya talebini dile getirmektedir. Fakat çok kutupluluk arayışlarının Çin-Batı ilişkilerinde rekabeti arttırması, her iki tarafın da kaybettiği bir oyuna dönüşmeye başlamıştır. Zira önceki ABD Başkanı Donald Trump döneminde başlayan ticaret savaşları, Joe Biden yönetimiyle birlikte QUAD ve AUKUS aracılığıyla Çin'e yönelik jeopolitik kuşatmanın genişlediği ve diplomatik baskının arttığı bir süreci beraberinde getirmiştir.

Dr. Doğacan BAŞARAN
ANKASAM
AF-PAK Uzmanı

Bilhassa ABD Temsilciler Meclisi Başkanı Nancy Pelosi'nin 2 Ağustos 2022 tarihinde Tayvan'ı ziyaret etmesi ve ABD'nin Hindistan'la birlikte Tibet bölgesi sınırında askeri tatbikat ifa etmesi, Washington yönetiminin Çin'in sinir uçlarıyla oynayarak yumuşak karnının farkında olduğu mesajını iletmesine yol açmıştır. Dolayısıyla süreç, Kuşak-Yol Projesi aracılığıyla koridorlara egemen olmak ve yeni hegemon güce dönüşmeyi arzulayan Çin açısından sıkıntılı bir duruma evrilmeye başlamıştır.

ABD ise Çin'le olan karşılıklı bağımlılık ilişkisinden ve Çin'in bir anlamda dünyanın üretim atölyesi olmasından ötürü ciddi iktisadi kayıplar yaşamaktadır. Yani kazan-kazan temelli ilişkilerin tercih edildiği uluslararası politikada Washington-Pekin hattındaki münasebetler, her geçen gün kaybet-kaybet mantığına evrilmektedir. Oysa devletler, kendi ulusal çıkarlarına öncelik veren pragmatik ve dolayısıyla realist yapılardır.

Bahse konu olan pragmatizme geçiş açısından Rusya-Ukrayna Savaşı'nın bir dönüm noktası olduğu ifade edilebilir. Çünkü Pekin, Moskova'nın yanındaymış gibi görünse de savaşın uzamasından rahatsızdır. Bunu bizzat Çin Devlet Başkanı Şi Cinping, 15-16 Eylül 2022 tarihlerinde Özbekistan'ın kadim şehri Semerkant'ta düzenlenen ŞİÖ Liderler Zirvesi'nde Rus mevkidaşı Vladimir Putin'e iletmiştir. Nitekim Rusya, savaş esnasında da Çin'den beklediği desteği görememektedir. Hatta savaş sebebiyle Batı'nın Çin'e ilişkin beklentilerinin de arttığı görülmüştür. Nitekim Pekin'in Moskova yönetimini savaşı sonlandırma noktasında ikna edebileceği ifade edilmektedir. Bu kapsamda iki önemli hadiseden bahsetmek gerekmektedir. Almanya Şansölyesi Olaf Scholz'un 4 Kasım 2022 tarihinde gerçekleştirdiği Pekin ziyareti oldukça mühimdir. Zira Scholz'un Pekin ziyareti esnasında Şi'den Rusya-Ukrayna Savaşı'nda arabuluculuk yapmasını istediği belirtilmektedir.[3]

Esasen Çin'in de uluslararası hukuk ve toprak bütünlüğü vurgusu üzerinden yaptığı açıklamalar, savaşta Rusya'nın zafer elde etmesini destekleyen bir konumlanmadan ziyade; savaşın sona ermesini talep eden bir duruşu ortaya koymaktadır.

İkinci kritik gelişme ise 2022 yılının Kasım ayında G20 Zirvesi vesilesiyle Biden ile Şi arasında gerçekleşen görüşmedir. Söz konusu görüşmede nükleer silahlanma ve nükleer silah kullanma tehdidi hususunda iki liderin yaptığı açıklamalar, bir noktada Pekin'in Moskova'nın kullandığı söylemlerden duyduğu rahatsızlığı göstermiştir. Zirvede Biden'ın farklılıklara rağmen işbirliği alanlarına vurgu yapması da mühimdir.[4]

Bahse konu olan açıklamalar hem Çin'in hem de ABD'nin aralarındaki rekabetin derinleşmesini istemediğini göstermiştir. Bu anlamda tarafların kontrollü bir iki kutupluluğa geçiş noktasında dahi pazarlık yaptığı öne sürülebilir. Fakat taraflar arasındaki arayış, Rusya'nın öngördüğü "çok kutupluluk" anlayışından uzak bir görüntü sergilemektedir. Bu noktada Rusya açısından "Pin-Pon Diplomasisi"nin tekerrür ettiği ve Moskova'nın bir kez daha Pekin'e güvenerek yalnızlaşma riskiyle karşı karşıya kaldığı söylenebilir. Çünkü Çin, sistem değişecekse bile, bunu Rusya gibi kuvvet kullanımı yoluyla yapmak istememektedir. Aksine işbirliğini merkeze alan kazan-kazan temelli bir ilişki biçimi geliştirme çabası içerisindedir. Son dönemde verilen mesajlar da bunu teyit eder mahiyettedir. Tayvan Krizi'yle birlikte sıcak çatışma riskinin artması, bloklar değil; işbirliği köprüleri inşa etmek istediğini belirten Pekin'i Batı'yla ilişkilerinde yeni açılımlar yapmaya zorlamıştır.

Tahmin edileceği üzere ABD'nin Çin politikasındaki temel müttefiki, AUKUS'ta da yer alan İngiltere'dir. Bu nedenle de ABD'de Büyükelçi olarak görev yapmış ve aynı zamanda İngiltere'yi bilen Qin'in Çin Dışişleri Bakanı olması, Pekin'in Batı'yla ilişkilerini restore etme çabasının somut bir çıktısı olarak değerlendirilebilir. Bu yüzden de ilerleyen dönemde Çin'in Rusya'yla arasına biraz daha mesafe koyarak Batı'yla ilişkilerinde gerilimi düşürecek adımlar atacağı öngörülebilir.

Sonuç olarak Çin, Batı'yla ve özellikle de ABD'yle ilişkilerinde rekabetin ön plana çıkması halinde bunun kendisine zarar vereceğini görmektedir. Elbette rekabetin karşılıklı bağımlılık sebebiyle ABD ve Batılı müttefiklerine de olumsuz yansıyacağı aşikardır. Bu yüzden de taraflar işbirliği yapabileceği alanları ön plana çıkaran kopatımanlaşmaya dayalı bir arayış içerisindedir. Qin'in Çin Dışişleri Bakanı olması da bundan kaynaklanmaktadır.

[1] The Us-China Business Council, https://www.uschina.org/about/bio/ambassador-qin-gang, (Erişim Tarihi: 31.12.2022).

[2] Aynı yer.

[3] Cenk Tamer, "Can Germany Be a "Driving Force" on Europe's China Strategy?", ANKASAM, https://www.ankasam.org/can-germany-be-a-driving-force-on-europes-china-strategy/?lang=en, (Erişim Tarihi: 31.12.2022).

[4] Mehmet Seyfettin Erol, "Are USA and China Shifting from a New Cold War to a New Understanding?", ANKASAM, https://www.ankasam.org/are-usa-and-china-shifting-from-a-new-cold-war-to-a-new-understanding/?lang=en, (Erişim Tarihi: 31.12.2022).

ANKASAM **ANALİZ**

Finlandiya'nın LNG Hamlesi Ne Anlama Geliyor?

24 Şubat 2022 tarihinde başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı'nın ardından Avrupa ülkeleri, enerji alanında ciddi sıkıntılarla yüzleşmiştir. Bu bağlamda Rusya'dan doğalgaz tedarik eden ülkeler, alternatif tedarikçi arayışlarına yönelmiştir. Söz konusu ülkelerden biri de İskandinav ülkesi olan Finlandiya'dır. Bu kapsamda Helsinki yönetimi, sıvılaştırılmış doğalgaz seçeneğini (LNG) gündemine almıştır.

Nitekim Rusya'nın savaş nedeniyle ilişkilerinin en çok bozulduğu ülkelerden biri de Finlandiya olmuştur. Zira İskandinavya'da bulunan Finlandiya ve İsveç gibi ülkeler, uzun yıllardır başarıyla uyguladıkları tarafsızlık politikalarını terk ederek Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne (NATO) üyelik başvurusunda bulunmuşlardır. Bu durumda Finlandiya'nın Rusya'dan algıladığı güvenlik tehdidinin boyutu da etkili olmuştur.

Cemal Ege ÖZKAN
ANKASAM Avrasya Araştırma Asistanı

Mevzubahis durum nedeniyle Helsinki'nin enerji güvenliği konusunda kendisini sağlama almaya çalıştığı öne sürülebilir. Rusya, savaşın ardından Finlandiya'nın Rus para birimi cinsi rubleyle ödeme yapmayı reddetmesinin ardından söz konusu ülkeye yönelik doğalgaz akışını durdurmuştur. Oysa savaşa kadar Finlandiya, ithal ettiği doğalgazın büyük bölümünü Rusya'dan temin etmekteydi. Dolayısıyla Helsinki'nin Moskova'yla olan ilişkileri enerji bağımlılığı üzerinden gelişmişti.

Öte yandan Rusya'ya olan söz konusu bağımlılığının yumuşak karnını oluşturduğunu bilen Finlandiya, enerji politikasında radikal bir değişikliğe gitmiştir. ZiraRus enerji şirketi Gazprom'un Finlandiya'ya doğalgazı kesmesi, Helsinki'nin Moskova'dan 50 senedir doğalgaz ithal etme siyasetinin son bulması anlamına gelmiştir. Çünkü Rusya ile Finlandiya arasında 1974 yılında doğalgaz boru hattı inşa edilmiştir.[1]

Tahmin edileceği üzere, Helsinki'nin Moskova'ya olan enerji bağımlılığında Finlandiya'nın tarafsızlık politikası belirleyici rol oynamıştır. Zira dünyadaki tüm ülkelerin enerji politikaları, takip ettikleri dış politika çerçevesinde şekillenmektedir. Bu kapsamda Finlandiya'nın tarafsızlık politikası, Rusya'nın İskandinavya jeopolitiğindeki çıkarlarına uygundu. Lakin Ukrayna'daki savaş nedeniyle Finlandiya hem NATO'ya başvurarak tarafsızlık politikasına son vermiş hem de enerji konusunda alternatiflere yönelmiştir. Yani Rusya, yıllardır kendisine bağımlı olan önemli bir enerji pazarını kaybetmiştir. Dolayısıyla Moskova'nın İskandinavya ekseninde kaybının iki yönlü olduğu görülmektedir.

Bu bağlamda Finlandiya, 28 Aralık 2022 tarihinde ülkedeki ilk LNG terminalini açmıştır. Bu doğrultuda Finlandiya'nın ilk LNG terminali, ABD merkezli Excelerate Energy'nin işbirliğiyle ülkenin güneyinde yer alan Inkoo Limanı'na demirlemiştir. 291 metre uzunluğunda ve 43 metre genişliğinde olan Excelerate Energy'nin sahip olduğu devasa açık deniz destek gemisi Exemplar, 68.000 ton LNG kapasitesine sahiptir ve Exemplar'ın 2023 senesinin başından itibaren faaliyete geçmesi planlanmaktadır.[2]

Görüldüğü üzere, Avrupa'daki mevcut savaş konjonktürü, Finlandiya'nın enerji politikasında değişikliğe gitmesine yol açmıştır. Bu bağlamda Helsinki yönetimi, ülkedeki ilk LNG terminalini açmıştır. Dolayısıyla söz konusu durum, ilerleyen süreçte Finlandiya'nın enerji güvenliğini sağlama noktasında son derece kritik bir rol oynayacaktır.

Tüm bunlarla birlikte Finlandiya'nın LNG ithal etmek için bu pazarın büyük ülkelerinden olan ABD'ye yöneldiği anlaşılmaktadır. Bu bakımdan nasıl ki Rusya'nın bahsi geçen savaş neticesindeki kaybı iki yönlü olmuşsa ABD'nin de kazanımı da iki yönlü olmuştur. Öncelikle Washington, NATO'nun genişlemesi ve dolayısıyla Moskova'nın çevrelenmesi bağlamında önemli bir kazanım elde etmiştir. Finlandiya'nın yanı sıra İsveç'in ittifaka başvuruları bunun en somut örnekleridir. İkinci olarak da savaş vesilesiyle Finlandiya, Rus enerji pazarını terk etmek zorunda kalmış ve ABD pazarına yönelmiştir. Bu bağlamda bahse konu olan savaş vesilesiyle Washington'un uzun senelerdir İskandinavya jeopolitiğinde yaşanmasını umduğu değişiklikler gerçekleştirmiştir.

Diğer taraftan Helsinki'nin mevzubahis girişiminin nasıl bir rota izleyeceğinden de bahsetmekte yarar vardır. Exemplar gemisi, LNG'yi gaza dönüştürecek ve sonrasında dağıtım Finlandiya üzerinden gerçekleşecektir. Bu kapsamda LNG; Estonya, Letonya ve Litvanya gibi Baltık ülkelerine gönderilecek ve daha sonra Balticconnector Gaz Boru Hattı sayesinde Polonya'ya da gaz teslimatı sağlanacaktır.[3]

Anlaşılacağı gibi, bu proje sayesinde İskandinavya ile Baltıkların bütünleşmesi sağlanacaktır. Bunun gerçekleşmesinde enerji faktörü başrolü oynayacaktır. Dolayısıyla Finlandiya, bu hamlesiyle yalnızca kendi enerji güvenliğini sağlamakla kalmayacak iki bölgenin enerji vesilesiyle birleşmesine de katkı sunacaktır.

Bahse konu olan durum, Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik müdahalesinin İskandinavya ve Baltıklar'da nasıl değişimlere yol açtığını göstermesi bakımından oldukça mühimdir. Üstelik bir zamanlar Rusya'nın en büyük müşterilerinden olan Finlandiya, artık Moskova'nın enerji pazarındaki rakiplerinden biri haline gelecektir.

Sonuç olarak bahsi geçen savaş, Finlandiya'nın dış politikasında olduğu gibi enerji siyasetinde de bir dönüm noktası olmuştur. Uzun yıllar boyunca Moskova'nın önemli pazarlarından olan Finlandiya, ilerleyen süreçte İskandinavya'nın ve Baltıkların Rusya'ya olan doğalgaz bağımlılığının azaltılması noktasında öncü bir rol oynayabilir. Bu bağlamda Finlandiya'nın LNG hamlesinin kendi ulusal çıkarlarına hizmet ettiği gibi bölge ülkelerinin çıkarlarına da uygun olduğu öne sürülebilir.

[1] "Finland Gets Floating LNG Terminal to Replace Russian Gas", ABC News, https://abcnews.go.com/International/wireStory/finland-gets-floating-lng-terminal-replace-russian-gas-95887293, (Erişim Tarihi: 31.12.2022).

[2] Aynı Yer.

[3] Aynı Yer.

ANKASAM **ANALİZ**

Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Moskova-Tokyo İlişkilerine Etkisi

Dr. Emrah KAYA
ANKASAM
Orta Asya Uzmanı

Dünyada artan tansiyon, günümüzde birçok açıdan küresel sistemi ve ekonomiyi olumsuz etkilemektedir. Covid-19 salgınıyla birlikte derinleşen ekonomik sorunlar, sağ hareketlerin, popülist söylemlerin ve saldırgan politikaların ön plana çıkmasına neden olmuştur. Devletler, diyaloga açık olduğunu belirtse de sert güç kullanmaya daha meyilli hale gelmiştir. Bu bağlamda farklılıklar belirginleşirken; uzlaşı zemini de azalmaktadır. Rusya-Ukrayna Savaşı ise artan gerilimin ve rekabetin sıcak çatışmaya dönüştüğü nokta olmuştur. Ayrıca savaş ortamının getirdiği olumsuz etki, sorunların daha da derinleşmesine yol açmıştır.

Artan tansiyonla birlikte oluşan güvenlik ikilemi, devletlerin tehdit algısını şekillendirirken; bölgesel rekabeti daha belirgin hale getirmiştir. Bu süreçte bilhassa güç ve saygınlık kaybeden bir devletler, kolay lokma olarak görülmeye başlamıştır. Bu yüzden de gücünü koruduğunu düşünen aktörler açısından sert gücün önemi artmıştır. Zira bu devletlerde yumuşak güçle uzun süredir uygulayamadığı politikaları uygulayabileceği düşüncesi güçlenmiştir. Diğer yandan zayıflayan devletler de hala güçlü olduğunu gösterebilmek için sert güce daha fazla yönelmiştir. Bahse konu olan durum siyasi, ekonomik ve askeri kapasiteleri fark etmeksizin devletlerin nazarında askeri yöntemlerin geçmişe kıyasla daha makul bir seçenek olarak görülmesine yol açmıştır.

Günümüzdeki en önemli rekabetlerden biri de Rusya ile Japonya arasında cereyan etmektedir. Moskova ve Tokyo, aralarındaki sorunların çözülmesi ve bölgedeki tartışmalı adalar durumunun netleştirilmesi maksadıyla çeşitli temaslarda bulunmuştur. Özellikle Japonya Eski Başbakanı Shinzo Abe döneminde taraflar arasında çeşitli görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Rusya'nın soğuk tavrına rağmen tartışmalı adalar konusuna yönelik bir anlaşmanın imzalanabileceği ve belki de bazı adaların Japon-

ya'ya bırakılabileceği düşünülmüştür.[1] Rusya ile Japonya arasındaki olumlu havaya rağmen herhangi bir uzlaşı sağlanamamıştır. Ayrıca bölgede askeri faaliyetler yoğunlaşmakta ve tansiyon zaman zaman yükselmektedir. Örneğin 2020 yılının aralık ayında çıkan haberlere göre Rusya, Kuril adalarına S-300 hava savunma sistemi göndermiştir.[2] Bu gelişme, bölgenin militarize edilmesinin sadece bir örneğidir. Zira Rusya, Japonya'nın tepkisine rağmen bölgeye silah göndermekte ve askeri tatbikatlar düzenlemektedir.[3]

Söz konusu gerilim, Rusya-Ukrayna Savaşı'yla birlikte şiddetlenmiştir. Nitekim Moskova'ya karşı alınan yaptırım kararlarına Tokyo'nun katılması sebebiyle iki ülke arasındaki ilişkilerin kopma noktasına geldiği söylenebilir. Özellikle de Rusya'nın Japonya'ya karşı başlattığı askeri müdahalelerin sonucunda Tokyo, Moskova'ya yaptırım uygulama kararı almıştır. Rusya ise 2022 yılının Mart ayında aldığı bir kararla Japonya'yı "dost olmayan ülkeler" listesine dahil etmiştir.[4] Bunun üzerine Tokyo yönetimi de aynı yılın Nisan ayında yeni bir karar alarak Rusya'nın "ticaret statüsünde en çok gözetilen ülke" unvanını iptal etmiştir.[5] Ardından Japonya, Rusya'ya uygulanan yaptırımların kapsamını genişletmiş ve bilimsel araştırma kurumları da dahil olmak üzere bazı teknoloji ürünlerinin Rusya'ya ihraç edilmesini yasaklamıştır.[6]

Devletler arasındaki bu gerilim sahaya da yansımış ve bölgedeki gerilimin tırmanmasına neden olmuştur. Bilhassa Japonya'nın üzerinde hak iddia ettiği adalarda Rusya, askeri tatbikatları yoğunlaştırmış ve faaliyetlerinin kapsamını genişletmiştir.

2022 yılının Mart ayında gerçekleştirilen kapsamlı tatbikat, dünya gündeminin bir anda Rusya'nın doğusunda yoğunlaşmasına sebebiyet vermiştir. 3.500 askerin katıldığı tatbikatta Moskova yönetimi, Su-35 savaş uçakları, Mi-8 helikopterleri, Bastion-P kıyı savunma sistemleri, T-72B3 tankları ve Orlan-10 insansız kava araçları kullanılmıştır.[7] Rusya, Ukrayna'da önemli kayıplar yaşamasına rağmen Japonya'da gerçekleştirdiği askeri tatbikatla iki cephede mücadele edebileceğinin mesajını vermiştir.

Taraflar arasındaki gerilim, önemli bir sorunun bulunduğunu göstermektedir. Çünkü Rusya-Ukrayna Savaşı'nın ardından iki ülke arasında hala egemenlik konusunda sorunların olduğu ve bu nedenle resmi bir barış anlaşmasının imzalanmadığı; dolayısıyla aktörlerin teknik açıdan savaşta oldukları hatırlanmıştır.[8] Rusya, bölgedeki askeri varlığını arttırırken; uzun menzilli bombardıman uçakları da dahil olmak üzere bölgeye 320 Rus savaş uçağı konuşlandırmıştır. Bu gelişmeyle beraber bölgedeki Rus hava gücü, Japonya Hava Öz Savunma Kuvvetleri seviyesine ulaşmıştır.[9]

Bölgede yaşanan gerginlik nedeniyle Rusya, Japonya'yı suçlamaktadır. Zira 2022 yılının Kasım ayında Rusya'nın Tokyo Büyükelçisi makamında bulunan ve günümüzde Rusya Dışişleri Bakan Yardımcılığı görevini sürdüren Mikhail Galuzin, Moskova'ya uygulanan yaptırımlara katılan Tokyo'yu, ilişkiyi gerginleştirmekle suçlamıştır.[10]

Sonuç olarak Rusya, Japonya'yla resmi bir barış anlaşması imzalanmadığı için teknik olarak bitmemiş bir savaşın varlığını dikkate alarak hareket etmektedir. Zira Galuzin'in Japonya'ya yönelik yaptığı açıklama düşünüldüğünde Moskova, yaptırımlara katılan ülkelerin tarafını belirlediğini düşünerek mesaj vermektedir. Bu noktada Kremlin yönetimi, çeşitli kayıplarına rağmen kendisine karşı olumsuz tutum sergileyen devletlere karşı askeri tatbikatlar düzenleyerek hala güçlü olduğu mesajını vermektedir. Ancak bu durum, Rusya'nın ekonomisini zorlayabilir. Elbette gerilimin tırmanmasından en çok Amerika Birleşik Devletleri (ABD) kârlı çıkacaktır. Zira Japonya, ordusunu ABD'nin desteğiyle güçlendirmeyi planlamaktadır.

[1] Ike Barrash, "Russia's Militarization of the Kuril Islands", CSIS, https://www.csis.org/blogs/new-perspectives-asia/russias-militarization-kuril-islands, (Erişim Tarihi: 03.01.2023).
[2] "Russia Deploys Missiles to Pacific Islands Claimed by Japan", AP, https://apnews.com/article/international-news-world-war-ii-kuril-islands-japan-russia-15dbd41dba12496daaeb1b59e5244681, (Erişim Tarihi: 03.01.2023).
[3] "Japan Protests Russian Military Drills on Disputed Island", The Moscow Times, https://www.themoscowtimes.com/2019/08/05/japan-protests-russian-military-drills-on-disputed-island-a66711, (Erişim Tarihi: 03.01.2023).
[4] "Russia Adds Japan to 'Unfriendly' Countries, Regions List in Sanctions Countermeasure", The Mainichi, https://mainichi.jp/english/articles/20220308/p2a/00m/0na/007000c, (Erişim Tarihi: 03.01.2023).
[5] "Japan Formally Revokes Russia's 'Most Favored Nation' Status", Bloomberg, https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-04-20/japan-formally-revokes-russia-s-most-favored-nation-status?leadSource=uverify%20wall, (Erişim Tarihi: 03.01.2023).
[6] "Japan Announces Fresh Economic Sanctions Against Russia", Reuters, https://www.reuters.com/world/asia-pacific/japan-announces-fresh-economic-sanctions-against-russia-2022-05-10/, (Erişim Tarihi: 03.01.2023).
[7] "After Ukraine, Russia 'Intimidates' Japan With Massive Military Drills Using Su-35 Jets, Bastion-P Missiles, Orlan UAVs", The Eurasian Times, https://eurasiantimes.com/after-ukraine-russia-intimidates-japan-with-massive-military-drills/, (Erişim Tarihi: 03.01.2023).

ANKASAM **ANALİZ**

Güney Kafkasya'dan Doğu Avrupa'ya Yeni Enerji Rotası: Doğalgazın Arkasına Saklanan Yeşil Enerji

Rizvan ASGAROV

Ukrayna Krizi'nin ardından Rusya'dan Avrupa'ya taşınan doğalgaz ve petrol boru hatları sekteye uğrarken; Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen önderliğindeki Avrupa Birliği (AB) heyeti, bu konjonktürden en çok etkilenen Doğu Avrupa ve Balkan ülkeleri için seferber olmuştur. Çözüm arayışları çerçevesinde gözler, Hazar Havzası'na çevrilirken; Azerbaycan, bu noktada ön plana çıkan ülke konumuna yükselmiştir. Zira gelişen şartlar, bu işbirliğin sadece doğalgazla sınırlı olmayacağını göstermiştir. Bilhassa 17 Aralık 2022 tarihinde Bükreş'te imzalanan "Yeşil Enerjinin Geliştirilmesi ve İletimi Alanında Stratejik Ortaklık Anlaşması", işbirliğinin farklı alanlarda da çeşitlilik göstereceğini ortaya konulmuştur.

2022 yılının Haziran ayında gerçekleşen Bakü Enerji Haftası[1] kapsamında odak noktası

doğalgazken; dikkat çeken bir diğer husus da Laçin ve Kelbecer'in rüzgâr enerjisi potansiyelinin kullanımı olmuştur. Ardından Suudi Arabistan[2] ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)[3] merkezli enerji şirketleriyle Abşeron yarımadası ve Hazar sahilinde alternatif enerji yatırımlarına dair çeşitli antlaşmalar imzalanmıştır.

Bakü Enerji Forumu'nda Azerbaycan ile Sırbistan arasında elektrik ihracatına dair protokol imzalanırken; Azerbaycan Cumhurbaşkanı Sayın İlham Aliyev'in 2022 yılının Kasım ayında yaptığı Belgrad ziyareti sonrasında Sırbistan Maden ve Enerji Bakanı Dubravka Jedoviç, Sırbistan'ın 2023 yılının Ocak ayı itibarıyla Azerbaycan'dan elektrik ithal edeceğini ve böylece ülkenin elektrik sisteminin güvenliğinin sağlayacağını söylemiştir.[4]

17 Aralık 2022 tarihinde ise Bükreş'te Azerbaycan Cumhurbaşkanı Sayın Aliyev, Romanya Başbakanı Nicolae Çuke, Gürcistan Başbakanı Irakli Garibaşvili ve Macaristan Başbakanı Viktor Orban'ın katılımıyla "Yeşil Enerjinin Geliştirilmesi ve İletimi Alanında Stratejik Ortaklık Anlaşması" imzalanmıştır. Ayrıca imza töreninde Romanya Cumhurbaşkanı Klaus Iohannis ve Avrupa Komisyonu Başkanı Leyen de hazır bulunmuştur.[5]

Anlaşma kapsamında Karadeniz'in altından uzanacak 1100 km'lik bu rotanın dünyanın en uzun su altı elektrik kablosu olması beklenmektedir. Sayın Aliyev imza töreninde yaptığı konuşmada konuyla ilgili olarak şunları söylemiştir:[6]

"Bugün Avrupa'ya başka bir enerji köprüsü kurmaya başlıyoruz. Ülkemiz, başta yeşil enerji olmak üzere Avrupa'nın önemli bir elektrik tedarikçisi olmayı planlamaktadır. Azerbaycan'ın yenilenebilir enerji potansiyeliyle ilgili olarak karadaki rüzgâr ve güneş enerjisi hacmi 27 gigawatt'tan fazladır ve Hazar Denizi'nin Azerbaycan sektöründeki rüzgâr enerjisi, 157 gigawatt'tır. Ülkemizin stratejik yatırımcılarından biriyle 2027 yılına kadar 3 gigawatt rüzgâr ve 1 gigawatt güneş enerjisi üretmeyi planlıyoruz. Bunların yüzde 80'i ihraç edilecektir. 2037 yılına kadar en az 6 gigawatt ek güç yaratmayı planlıyoruz."

Komşuluk ve Genişleme Politikasından Sorumlu Avrupa Komiseri Oliver Varheyli ise projenin önemini şu sözlerle vurgulamıştır:[7]

"Planlarımızın nasıl gerçekleştiğini görmek beni her zaman mutlu etmiştir. Karadeniz'in enerji arzı için 17 milyar avroluk su altı kablosunun inşası, karşılıklı ekonomik ve sosyal faydalar sağlayacak."

Karabağ Zaferi sonrasında geri alınan toprakların rakım olarak yüksekliği Bakü için rüzgâr enerjisi alanında ekstra kaynak oluştururken; Hazar çevresi ve Abşeron yarımadası, ülke için alternatif enerji üretimine imkân sunmaktadır. Covid-19 salgını ve Rusya-Ukrayna Savaşı sonrasında oluşan yeni jeopolitik koşullarda Azerbaycan, bölgesinde etkin güç olma hedefi doğrultusunda dış ticarette %8'lik paya sahip olan petrol ve doğalgaz dışı alanların geliştirilmesini öncelik haline getirirken; yeşil enerji ihracatı da bu noktada ön plana çıkmaktadır. Ayrıca bu alanda yapılan işbirliklerinde Körfez ülkeleriyle birlikte Birleşik Krallık ve Avustralya merkezli şirketler de dikkat çekmektedir.

Ukrayna Krizi sonrası hususen Doğu Avrupa ülkelerinin enerji tedarikçilerinin çeşitliliğindeki eksiklik gözlemlenirken; inisiyatifi ele alan AB çeşitli modeller benimsemeye başlamıştır. Bu noktada imzalanan "Yeşil Enerjinin Geliştirilmesi ve İletimi Alanında Stratejik Ortaklık Anlaşması"nda izlenen "4+1 formatı (Azerbaycan, Gürcistan, Romanya ve Macaristan+AB)" aynı zamanda Doğu Ortaklığı Programı'nın da geliştirilmesine imkan yaratmaktadır. Ayrıca anlaşmanın tarafları, formatın geliştirilmesine yönelik bir beklenti içerisindeyken; tören sonrası verdiği demeçlerde de açık kapı bırakmıştır.

Bu noktada ön plana çıkan ülkelerden biri de Kazakistan'dır. Kazakistan Cumhurbaşkanı Sayın Kasım Cömert Tokayev'in reform paketlerinde alternatif enerji önemli başlıklardan birini oluştururken; özellikle Körfez ülkelerine mahsus şirketlerle müşterek projeler yürütülmektedir. Ayrıca son dönemde enerji konusunda problem yaşayan diğer Balkan, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin de projeye katılım sağlaması ihtimal dahilindedir.

İmzalanan yeşil enerji temalı anlaşmanın iki ülkesi, Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) üyesiyken; bu protokol, 2040 Türk Dünyası Vizyon Belgesi'nde vurgulanan alternatif enerji alanında ortaklık ilkesinin pratiğe dökülmesi anlamına gelmektedir. Buna ek olarak anlaşma, AB ile TDT arasındaki işbirliğinin gelişimine de katkı sunacaktır.

Son dönemde post-Sovyet ülkelerle işbirliğini ve sermaye yatırımlarını arttıran Körfez ülkeleri de yeni konjonktüre uyum sağlamaktadır. Özellikle de Suudi Arabistan, BAE ve Katar, söz konusu girişimlerde öne çıkmaktadır.

Sonuç olarak Ukrayna Krizi, enerji piyasasında yeni ortaklıklar yaratmış ve Orta Koridor'un önemini arttırmıştır. Bu noktada hem ülkeler bazlı hem de örgütler odaklı yeni formatların gelişmesi mümkün gözükmektedir.

[1] "İlham Əliyev "Bakı Enerji Həftəsi" Çərçivəsində Keçirilən Sərginin Açılış Mərasimində", Oxu.az, https://oxu.az/politics/608905, (Erişim Tarihi: 23.12.2022).

[2] "Səudiyyə Ərəbistanı Azərbaycanın Avropaya Elektrik Enerjisi İxracında İştirak Etmək İstəyir", Amerikanın Sesi, https://www.amerikaninsesi.org/a/6882298.html, (Erişim Tarihi: 23.12.2022).

[3] "Energetika Nazirliyi və BƏƏ-nin "Masdar" Şirkəti Arasında İcra Müqavilələri İmzalanıb.", Azeristilik Techizat resmî web sayfası, http://azeristilik.gov.az/content/az/96, (Erişim Tarihi: 23.12.2022).

[4]"Serbiya Azərbaycandan Elektrik Enerjisi İdxal Edəcək", Teleqraf.az, https://teleqraf.com/news/toplum/349766.html, (Erişim Tarihi: 23.12.2022).

[5] "Azərbaycan Avropanı "Yaşıllaşdırır": Qərbin Təhlükəsizlik Öhdəliyi, Müqavimət Oxunda Bakının Yeri", Oxu.az, https://oxu.az/politics/675353, (Erişim Tarihi: 23.12.2022).

[6] "Azərbaycanın Enerji Strategiyasında Yeni Era", Oxu.az, https://oxu.az/politics/675111, (Erişim Tarihi: 23.12.2022).

[7] Aynı yer.

ANKASAM **ANALİZ**

Bulgaristan'dan Nükleer Yakıt Hamlesi

Rusya-Ukrayna Savaşı'nın patlak vermesinin ardından başta Avrupa Birliği (AB) ülkeleri olmak üzere pek çok devletin enerji alanında her şeyden önce fosil yakıtlar özelinde Rusya'ya bağımlı oldukları gün yüzüne çıkmıştır. Bulgaristan da bu ülkelerin arasında yer almaktadır. Bununla birlikte Sofya yönetimi, AB'yle beraber hareket etmek için Ukrayna'ya destek olmak adına Rusya'ya birtakım yaptırımlar uygulamış ve sonucunda Moskova yönetimi, Bulgaristan'a yönelik doğalgaz akışını kesmiştir. Dolayısıyla Bulgaristan ile Rusya arasında gerginlikler baş göstermiş ve Sofya, enerji konusunda Rusya'ya olan bağımlılığını ortadan kaldırmak için çeşitli adımlar atmaya başlamıştır.

Bulgaristan'ın coğrafi konumu sayesinde komşu ülkelerle kurduğu boru hattı bağlantıları, fosil yakıtlar bakımından alternatif seçeneklerinin artmasını sağlamıştır. Bu hatlar arasında Güney Gaz Koridoru; yani Trans Anadolu Boru Hattı (TANAP), bu hattın Avrupa'ya uzanan kısmı Trans Adriyatik Boru Hattı (TAP) ve Yunanistan'la yeni açılan Yunanistan-Bulgaristan Enterkonnektörü Projesi gibi enerji hatları yer almaktadır.

Ayrıca ortaya çıkan bir diğer mesele, Bulgaristan'ın Rusya'ya olan enerji bağımlılığının sadece fosil yakıtlarla sınırlı kalmamasıdır. Bulgaristan, doğalgaz ve petrol gibi fosil yakıtların yanı sıra

Sevinç İrem BALCI
ANKASAM Avrasya Araştırma Asistanı

Rusya'dan nükleer yakıt da ithal etmekteydi. Bulgaristan'da devlete ait Kozloduy ve Sofya nükleer reaktörleri, ülkenin elektrik ihtiyacının üçte birini oluşturmakta ve bunun kaynağı da Rusya'dan temin edilmekteydi.[1] Görüldüğü üzere, Avrupa'nın elektrik sorunu yaşadığı güncel konjonktürde, başta Kozloduy Santrali olmak üzere Sofya'nın söz konusu santrallerde nükleer yakıttan ürettiği elektrik enerjisi azımsanamayacak kadar fazladır. Dolayısıyla bu alanda da Rusya'ya bağımlılık, Bulgaristan için tehlikeli bir durumdur. Zira Moskova yönetiminin daha önce Bulgaristan'a doğalgaz akışını kestiği gibi nükleer güç akışını da engelleme ihtimali vardır.

Buradan hareketle, Bulgaristan'ın Eski Başbakanı Boyko Borisov'un partisi olan Avrupa Gelişimi İçin Vatandaşlar Partisi (GERB), Rusya menşeili olmayan bir kaynaktan nükleer yakıt elde etme prosedürünü hızlandırma önerisini ortaya atmıştır. Parlamentoda bu öneri hoş karşılanmış ve Bulgaristan Ulusal Meclisi, 11 Kasım 2022 tarihinde yapılan oylamada 47'ye karşı 156 oyla Bakanlar Kurulu'na lisans verilmesi ve Rus dışı nükleer yakıt tedarik sözleşmesinin 2024 senesine kadar imzalanması çağrısında bulunmuştur.[2]

Parlamentonun kararına, teklifin ABD'li "Westinghouse Electric Company" adındaki nükleer enerji şirketinin yararı için sunulduğuna inanan Rus yanlısı partiler karşı çıkmıştır. Bunlar; Bulgar Sosyalist Partisi ve Avrupa karşıtı parti olan Vazrazhdane'dir (Diriliş).[3]

Mevzubahis karar, 2022 yılının son günlerinde hayata geçmiş ve Bulgaristan nükleer yakıt kanallarını çeşitlendirmek için ikinci taraflarla anlaşmalar imzalamıştır. Bulgaristan'ın nükleer yakıtına alternatif olabilecek ilk anlaşma, 22 Aralık 2022 tarihinde Westinghouse şirketinin İsveç'te faaliyet gösteren ayağı ile Rus yapımı 1.000 megavatlık "Ünite 6"ya nükleer yakıt tedarik etmek için imzalanmıştır.[4] Bulgaristan Enerji Bakanı Rosen Hristov, mevcut durumda Rusya'dan nükleer yakıt sevkiyatının belirsiz olduğunu ve bu nedenle Westinghouse'la yapılan 10 yıllık yeni sözleşmenin santralin çalışmasının güvence altına alınmasına yardımcı olduğunu söylemiştir.

Ayrıca Hristov, yeni yakıtın 2024 yılının yaz aylarından itibaren kullanılacağını, mevcut yakıt depolarından da o zamana kadar faydalanılabileceğini söylemiştir.[5] Yakıtın söz konusu tarihten itibaren kullanılmasının nedeni, Kozloduy Santrali'nin Rus şirketi TVEL'le o tarihe kadar devam eden bir sözleşmesinin bulunmasıdır.[6] Bunun yanı sıra Westinghouse Şirketi'nin Bulgaristan'a sağlayacağı yakıt farklı olduğu için Bulgaristan Bakanlar Kurulu'nun bu şirketten temin edilecek kaynağa dair prosedürü onaylaması gerekmektedir. Westinghouse'la yapılan anlaşmanın hemen ardından 30 Aralık 2022 tarihinde Bulgaristan Kozloduy'un "5. Ünite" reaktörüne nükleer yakıt tedarik etmek üzere Fransa merkezli enerji devi Électricité de France S.A.'nın (EDF) yan kuruluşu olan Framatome'la bir anlaşma imzalamıştır.[7] Framatome'un Bulgaristan için pek de yabancı bir kuruluş olmadığı ifade edilebilir. Zira Framatome ile Kozloduy arasındaki işbirliği, 20 sene öncesine dayanmaktadır. 2022 yılının Nisan ayında Framatome, iki şirket arasındaki işbirliğini güçlendirmek için Bulgaristan'da da bir merkez kurmuştur.[8] Dolayısıyla Sofya'nın nükleer yakıtını çeşitlendirme çalışmalarının yaklaşık 20 yıl önce başladığı da söylenebilir.

Bulgaristan'ın nükleer yakıta bu kadar önem vermesinin altında bazı sebepler yatmaktadır. Bunlardan ilki, nükleer yakıt sayesinde elektrik üretiminin büyük ölçüde sağlanması ve hatta Bulgaristan'ın diğer Balkan ülkelerine elektrik sağlayıcısı olmasıdır. Örneğin Sofya yönetimi, 2022 yılında Balkanların en büyük elektrik ihracatçısı ve AB'nin üçüncü net ihracatçısı olmuştur.[9] İkinci olarak istihdam sorunundan dolayı yoğun göç veren Bulgaristan, bunun sonucunda ekonomik sıkıntılarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu yüzden de nükleer enerji önemli bir gelir kaynağıdır. Üçüncüsü Kozloduy santralinin bir kamu kuruluşu olması da elde edilen kârın doğrudan devlete aktarılmasını sağlamaktadır. Kısacası, nükleer yakıttan sağlanan elektrik enerjisinin Bulgaristan için mühim bir ekonomik kaynak olduğunu söylemek mümkündür.

Neticede Ukrayna Savaşı'nın başlamasının ardından Bulgaristan-Rusya ilişkileri kötüye gitmiş ve AB üyesi olarak Bulgaristan, Rusya'ya uygulanan yaptırımlara katıldığı için doğalgaz kesintisi tehdidiyle yüzleşmiştir. Her ne kadar Bulgaristan, siyasal ve ekonomik bakımdan son yıllarda bütünleşik bir yapı kurmakta zorlansa da konu, enerji ve Rusya olduğunda Bulgaristan'ın yanıtı net olmuştur. Zira Sofya, tüm enerji kaynaklarında Moskova'ya olan bağımlılığını azaltmak için çeşitli adımlar atmıştır. Bu adımların arasında ülkenin elektriğinin önemli bir kısmının sağlandığı nükleer yakıt da yer almaktadır. Bu kapsamda 2022 yılının Nisan ayından itibaren Fransa menşeili Framatome'la ilişkiler güçlendirilmiş ve 2022 senesinin Aralık ayında ABD şirketi Westinghouse'un İsveç ayağı ve Framatome'la anlaşmalar imzalanmıştır. Böylece Rus nükleer yakıt şirketi TVEL'le olan sözleşmenin biteceği 2024 yılından sonrası için de Sofya, nükleer yakıt kaynaklarını garantilemiştir. Bu hamle, Bulgaristan'ın yanı sıra hem Balkan bölgesi hem de AB için enerji kaynakları bağlamında oldukça mühimdir. [10]

[1] "Nuclear Power in Bulgaria", World Nuclear Association,https://world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-a-f/bulgaria.aspx, (Erişim Tarihi: 03.01.2023).
[2] "Bulgarian Parliament Votes To Switch From Russian Nuclear Fuel", Eurasia Review, https://www.eurasiareview.com/11112022-bulgarian-parliament-votes-to-switch-from-russian-nuclear-fuel/, (Erişim Tarihi 03.01.2023).

ANKASAM **ANALİZ**

Fon Sorunu Bağlamında AB-Polonya İlişkileri

Son yıllarda Polonya ile Avrupa Birliği (AB) arasındaki ilişkiler gerginleşmiştir. Bu durumda taraflar arasındaki fon sorunu önemli bir rol oynamaktadır. Yani Varşova ile Brüksel arasındaki anlaşmazlıkların temelini mali meseleler oluşturmaktadır. Bu bağlamda AB-Polonya hattındaki ihtilaflar ile AB-Macaristan arasındaki meseleler, benzerlik göstermektedir.

Öte yandan 2015 yılında Polonya'da Hukuk ve Adalet Partisi'nin iktidara gelmesi, Brüksel ile Varşova arasındaki sorunların başlamasında

Cemal Ege ÖZKAN
ANKASAM Avrasya Araştırma Asistanı

önemli bir dönüm noktası olmuştur. Zira AB, Polonya'daki mevcut hükümetin ülkenin yargı bağımsızlığına zarar verdiğini iddia etmektedir. [1] Bu durum, AB'nin Polonya'ya ilişkin bakışının şekillenmesinde mühim bir unsurdur. Dolayısıyla taraflar arasındaki anlaşmazlık, Polonya'nın AB fonlarına erişimi noktasında engeller yaratmaktadır.

Tüm bunlarla birlikte 1 Haziran 2022 tarihinde AB Komisyonu, Polonya'nın ekonomik toparlanma planını onaylamış; ancak yargı noktasında reformlar gerçekleştirilmeden ödeme yapmayacağını açıklamıştır. Söz konusu plan çerçevesinde Varşova'nın 23,9 milyar avro hibe ve 11,5 milyar avro krediye erişim sağlaması öngörülmektedir.[2]

Anlaşılacağı üzere AB, Polonya'ya yönelik mali yardımı bir pazarlık unsuru olarak kullanmaktadır. Bir diğer ifadeyle Brüksel, Varşova'da gerçekleşmesini istediği değişiklikleri fonlar vasıtasıyla yapmaya çalışmaktadır. Özellikle de Rusya-Ukrayna Savaşı nedeniyle Avrupa ülkelerinin ekonomilerinde yavaşlama yaşandığı düşünüldüğünde; bahse konu olan durum, Varşova yönetimini son derece zor bir durumda bırakmaktadır.

Diğer taraftan AB Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen, 22 Eylül 2022 tarihinde yaptığı açıklamada Polonya'nın ülkede yargı bağımsızlığını yeniden tesis etmediği sürece mevzubahis fonlardan herhangi bir para alamayacağını dile getirmiştir.[3]

Anlaşılacağı gibi Brüksel'in söz konusu sorun çerçevesinde herhangi bir tavize yanaşması pek mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla AB'nin Polonya'ya karşı havuç-sopa stratejisi uyguladığı söylenebilir. Bu kapsamda taviz verecek tarafın Brüksel'den ziyade; Varşova olacağı öngörülebilir.

Tüm bunlara rağmen Polonya Başbakanı Mateusz Morawiecki, 22 Aralık 2022 tarihinde İtalyan gazetesi La Stampa'ya verdiği mülakatta şu ifadeleri kullanmıştır: [4]

"Polonyalılar ve İtalyanlar, Avrupa bürokrasisinin diktalarından bıkmış durumdalar ve gerçek demokrasi istiyorlar. AB'yi kuruluş ilkelerine dönerek yenilemek istiyoruz."

Morawiecki'nin bahse konu olan açıklamalarıyla Roma yönetiminin desteğini almak istediği görülmektedir. Zira 2022 senesinin Ekim ayında gerçekleşen seçimler sonucunda İtalya'da Giorgia Meloni'nin iktidara gelmesi, AB üst yönetimiyle birtakım sorunlar yaşayan birlik üyeleri tarafından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Varşova yönetiminin söz konusu sorunu olumlu bir şekilde çözebilmek amacıyla blok içinde yeni müttefikler aramaya yöneldiği öne sürülebilir.

Öte yandan 29 Aralık 2022 tarihinde Polonya Başbakanı, AB'yle yaşanılan fon sorununa ilişkin yeni açıklamalarda bulunmuştur. Bu kapsamda Morawiecki, AB Komisyonu'yla yaşanan sorunun bitmesi gerektiğine işaret ederek, gerçek anlaşmazlığın Polonya'nın doğusunda yaşandığını belirtmiş ve AB'den gelecek maddi desteğin Polonya Ordusu için daha fazla para anlamına geleceğini dile getirmiştir.[5]

Polonya Başbakanı'nın açıklamalarından Varşova'nın Avrupa'daki savaş konjonktüründen faydalanmak istediği söylenebilir. Bu bağlamda Varşova, AB fonlarından önemli bir kısmını Polonya Ordusu için harcayacağını öne sürmektedir. Polonya'nın Doğu Avrupa jeop-

olitiğinde Rus karşıtlığının merkezini oluşturduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu husus Varşova'nın savunma anlamında güçlenmesinin yanı sıra Ukrayna'ya olan desteğini arttırmasına da vesile olabilir.

Aynı zamanda Polonya'nın savaş boyunca Ukrayna'ya verdiği desteğin üzerinde durulması gerekmektedir. Polonya, Ukrayna'ya yönelik finansal, insani ve askeri yardımların hepsi değerlendirildiğinde, 3 milyar avroyla dünyada beşinci, AB içerisinde ise ikinci sırada yer almaktadır.[6]

Üstelik Polonya, savaş nedeniyle ülkeyi terk etmek zorunda kalan milyonlarca Ukraynalı göçmene ev sahipliği yapmaktadır. Yani Varşova'nın Kiev'e yönelik desteği gerek jeopolitik konumu nedeniyle gerekse de maddi desteği sebebiyle hayati bir nitelik taşımaktadır. Bu bağlamda Polonya'nın AB fonları hususundaki sorunu kendi lehine çözmesi, Kiev yönetiminin de olumlu karşılayacağı bir gelişme olacaktır.

Neticede AB ile Polonya arasındaki fon sorununun çözümü noktasında Brüksel'in Varşova'dan isteklerini elde etmeden geri adım atması zor gözükmektedir. Bu bağlamda orta yolu bulmaya çalışacak tarafın Varşova olacağı iddia edilebilir. Polonya yönetiminin mevzubahis sorununun çözümüne yönelik olumlu adımlar atması hem ülke ekonomisinde rahatlamaya hem de Ukrayna'daki savaşa yönelik desteğini arttırmasına yol açabilir.

[1] "Ukraine War Prompts EU to Cut Poland Some Slack in Rule of Law Dispute", The Guardian, https://www.theguardian.com/world/2022/mar/17/european-commission-ready-to-release-recovery-funds-poland, (Erişim Tarihi: 02.01.2023).

[2] "EU Approves Polish Recovery Plan, but no Payouts Before Judiciary Fixed", Reuters, https://www.reuters.com/world/europe/eu-commission-likely-unblock-polands-recovery-plan-wednesday-2022-06-01/, (Erişim Tarihi: 02.01.2023).

[3] "Poland Will Not Receive EU Funds If Its Judiciary Remains Unchanged: EC Head", TVP World https://tvpworld.com/62932164/poland-will-not-receive-eu-funds-if-its-judiciary-remains-unchanged-ec-head, (Erişim Tarihi: 02.01.2023).

[4] "Poland and Italy 'Fed Up' with EU Bureaucracy, PM Morawiecki Says", Politico, https://www.politico.eu/article/poland-and-italy-fed-up-with-eu-bureaucracy-polish-pm-says/, (Erişim Tarihi: 02.01.2023).

[5] "Polish PM Wants EU to give $37 Billion Pandemic Recovery Cash to Miilitary, Russia Today, https://www.rt.com/news/569127-poland-eu-funds-military/, (Erişim Tarihi: 02.01.2023).

[6] "Infographic: Who Provides the Most Aid to Ukraine?", Al Jazeera, https://www.aljazeera.com/news/2022/12/9/infographic-who-provides-the-most-aid-to-ukraine, (Erişim Tarihi: 02.01.2023).

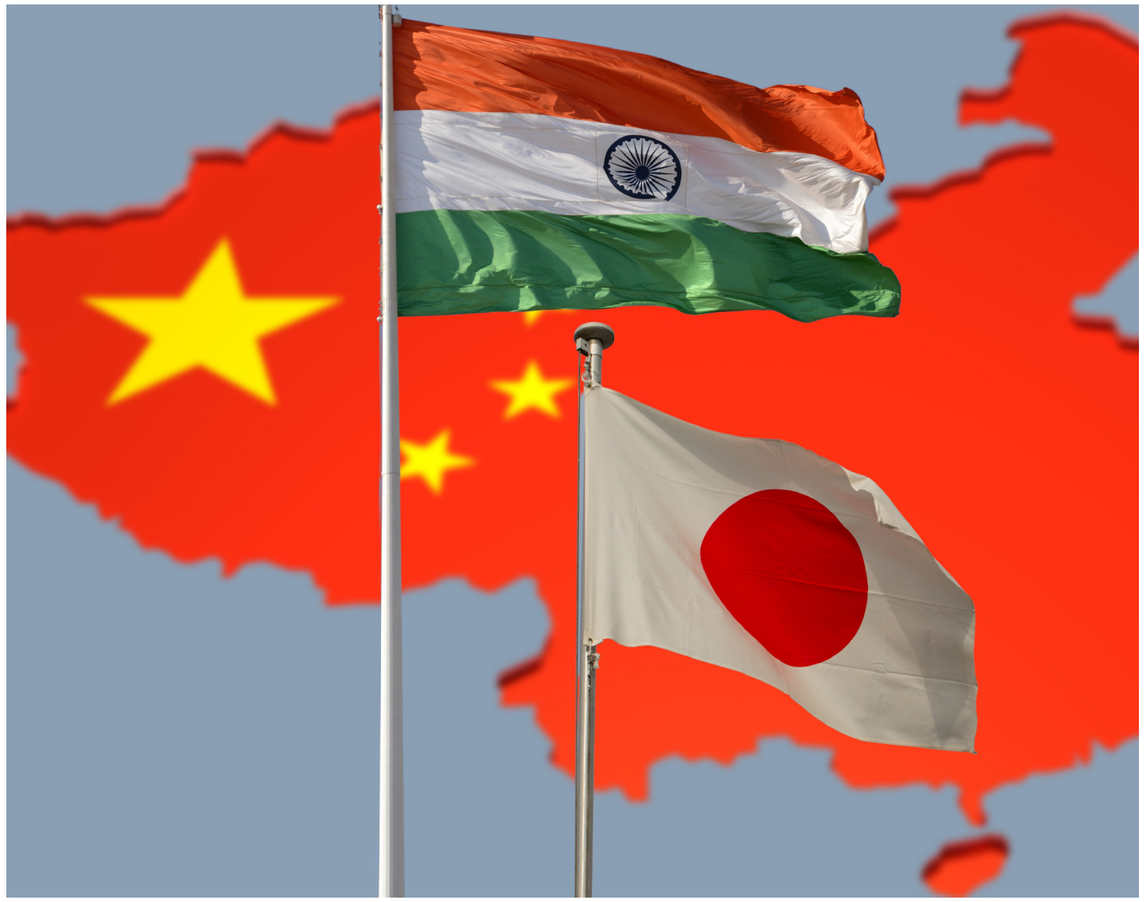

ANKASAM **ANALİZ**

Japonya ve Hindistan'ın Çin'i Kuşatması Mümkün mü?

16-26 Ocak 2023 tarihleri arasında Hindistan ve Japonya arasında ilk kez ortak hava tatbikatlarının gerçekleştirilecek olması, Uzakdoğu'daki dengeleri köklü bir şekilde değiştirebilir. 2022 yılının Aralık ayında duyurulan "Veer Guardian 2023" adlı tatbikatlar,[1] Çin'in daha fazla kuşatılmış hissine kapılmasına yol açabilir. Şüphesiz Hindistan ve Japonya'nın askeri anlamda bölgede attığı son adımlar, Çin'in öfkesini çekecek ve onun daha da saldırganlaşmasına neden olacaktır. Bu tırmanma yarışının en nihayetinde bölgede bir çatışmaya sebebiyet vereceği unutulmamalıdır.

Pekin, son aylarda hem Yeni Delhi'ye hem de Tokyo'ya karşı gövde gösterisi anlamına gelebilecek tatbikatlar düzenlemekte veya askeri faaliyetlerde bulunmaktadır. Örneğin 2022 sen-

Dr. Cenk TAMER
ANKASAM
Asya-Pasifik Uzmanı

esinin Aralık ayında Çin'in Hindistan sınırına yeni askeri sevkiyatlar yapması sonucunda iki ülke arasında küçük çaplı çatışmalar meydana gelmiş ve bu olaylar neticesinde hayatını kaybeden ve yaralanan askerler olmuştur.

İkincisi Çin, yine Aralık ayında Japonya'nın Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi'ni yayımlamasının ardından Japonya karasularına yakın bölgelerde deniz tatbikatları icra etmeye başlamıştır. Ayrıca Tayvan çevresindeki uçuşlarını ve hava sahası ihlallerini de artırmıştır. Henüz Hindistan ve Japonya'dan ciddi bir tehlike olmamasına rağmen Çin'in böylesine büyük tepkiler vermesi, 2023 yılının Ocak ayında gerçekleşecek Hindistan-Japonya ortak tatbikatından sonra Pekin'in yapabilecekleri hususunda herkesin endişelenmesine yol açmaktadır.

Halbuki Çin ne Hindistan ne de Japonya'ya karşı bir korku belirtisi göstermektedir. Başka bir ifadeyle Pekin, Yeni Delhi ya da Tokyo'yla çatışmaktan korkmamaktadır. Bu bağlamda Çin'in Hindistan sınırındaki faaliyetleri cesaret gerektiren hamlelerdir. Aynı şekilde "Liaoning" uçak gemisi liderliğindeki Çin'e ait savaş muharebe gemileri, Batı Pasifik Okyanusu'na ulaştıktan sonra Japonya karasuları yakınlarında tatbikatlar düzenlemiş ve bu manevralara muhrip gemilerin yanı sıra çok sayıda savaş uçağı ve helikopter de katılmıştır. Japon Hava Öz Savunma Kuvvetleri, Çin savaş uçaklarının durumunu izlemek için havalanmış; neyse ki herhangi bir hava sahası ihlali bildirilmemiştir.

Çin'in hem deniz hem hava tatbikatlarını artırmak suretiyle attığı söz konusu adımlar, Japonya'dan korkmadığını göstermeyi amaçlamaktadır. Bu manevralar, genellikle bir savaş senaryosuna hazırlık şeklinde icra edilmektedir. Dahası bu faaliyetler, Çin açısından bir savunma hazırlığına değil; saldırı niyetine işaret etmektedir. Pekin'in donanmasını ve hava kuvvetlerini sürekli teyakkuzda tutmasının sebebi ulusal sınırlarını korumaktan ziyade; uzun vadede Tayvan'la birleşme hedefine yöneliktir.

Çin'i kuşatma stratejisini temel olarak Amerika Birleşik Devletleri (ABD) izlemektedir. Dolayısıyla Hindistan ve Japonya'nın birlikte hareket ederek Çin'i kuşatmayı amaçladıklarını söylemek çok iddialı bir yorum olur. Ancak bireysel olarak Çin'le rekabet etmek istedikleri ve bu doğrultuda askerî açıdan güçlerini arttırmaya çalıştıkları söylenebilir.

Her şeyden önce bu iki ülke, Dörtlü Güvenlik Diyaloğu'nun (QUAD) üyeleridir. 2017 yılından itibaren somut bir şekilde hayata geçen ve liderler düzeyinde diplomasi zirvesi halini alan bu platform, gelinen süreçte dışişleri ve savunma bakanlarının da katıldığı 2+2 formatı şeklinde görüşmeler de düzenlemektedir. Hindistan ile Japonya arasında 2+2 formatındaki son toplantı, 8-9 Eylül 2022 tarihlerinde Tokyo'da gerçekleşmiştir.

Mevzubahis ziyarette Hindistan Savunma Bakanı Rajnath Singh, "Hindistan ve Japonya, özel stratejik ve küresel ortaklık peşindedir." demiştir.[2] Son yıllarda iki ülke arasındaki toplantılardaortak tatbikatların ve savunma işbirliğinin geliştirilmesi üzerinde durulmuştur.[3] 2023 yılının Ocak ayında icra edilecek ortak hava tatbikatı, bu düşüncenin hayata geçmesi anlamına gelecektir.

Şinzo Abe döneminden beri Japonya'nın "birincil önceliğinin" Hindistan'la stratejik bağları geliştirmek olduğu bilinmektedir. Bu doğrultuda iki ülke, QUAD çerçevesindeki işbirliğine ek olarak askeri ortaklıklarını da geliştirmeye çalışmıştır. Hatta Hindistan'ı QUAD'a katılmaya ikna eden aktörün Japonya olduğu sıkça dile getirilmektedir. Çünkü Yeni Delhi, normal şartlarda bağlantısız ve çok taraflı bir çizgi izlemekte ve Çin'i karşısına alacak yeni bir hamle yapmaktan kaçınmaktadır. Buna rağmen ABD'yle birlikte QUAD'ta yer alması, Çin ve Rusya'nın tepkisini çekmiştir. Bu bağlamda Hindistan'ın Çin'i kuşatma stratejisi izlemeyeceği tahmin edilmektedir. Ancak eğer sınırdaki tehdit artarsa, Hindistan'ın denizlerde daha aktif olacağı ve ABD'ye olan desteğini arttıracağı söylenebilir.

ABD, Hint-Pasifik'teki ittifakını güçlendirmeye çalışırken; kendisine en büyük destekçi olarak Japonya, Hindistan, Avustralya ve son dönemde Fransa gibi aktörleri görmektedir. Eğer bu aktörleri kendi yanına çekebilirse, Çin'i çevreleme stratejisinde başarılı olacağını hesap etmektedir. Fakat bu ittifak da tehlike altındadır. Japonya ve Avustralya'nın Çin'le görüşmelerini sıklaştırması, ABD'yi tedirgin etmektedir. Bu yüzden özellikle de Hindistan'dan bulacağı destek, ABD açısından büyük önem arz etmektedir.

Japonya-ABD ilişkilerinde ise her şey yolunda gitmektedir. En son yayımlanan Ulusal Savunma Strateji Belgesi'nde Japonya, dolaylı olarak Tayvan'ı destekleyeceği mesajını vermiştir. Raporda, "Japonya, ABD'yle ortak müdahale yeteneğini artıracaktır." denilmektedir.[4] Yani Tokyo, Washington'a desteğini yinelemiştir. Çin, bu ittifaka sert bir yanıt vermek için Tayvan çevresinde yeniden askeri tatbikatlara başlamıştır. Pekin'i endişelendiren bir başka ittifak da Japonya'nın Hindistan'la güçlerini birleştirmesidir. Nihayetinde Hindistan-Japonya ilişkileri, stratejik ortaklığa doğru evrilmektedir.

Hindistan ve Japonya'nın attığı bu işbirliği adımları, Çin'in çevrelenmesine yol açmaktadır. Pekin'in bu işbirliğine tepkisel yaklaşmasının sebebi, bilhassa Tayvan'da çıkacak bir çatışmada, karşı tarafın güç birlikteliği yapma ihtimalidir. Japonya, bölgedeki olası bir savaş anında donanmalarının müttefik limanlarında konaklamasına ve ikmal yapmasına imkân tanıyan Karşılıklı Erişim Anlaşması (RAA) imzaladığı ülkelerin sayısını giderek artırmaktadır. Halihazırda İngiltere ve Avustralya'yla "RAA" imzalanmıştır. Ayrıca Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi'nde ABD'ye Tayvan konusunda destek olacağı mesajını vermektedir. Tüm bunlara ek olarak Filipinler, Tayland ve Fransa'yla da "RAA" imzalamayı planlamaktadır. 2022 yılın başlarında ise Hindistan ve Japonya, savunma alanında karşılıklı malzeme ve hizmet sağlanmasını öngören Satın Alma ve Çapraz Hizmet Anlaşması'nı (ACSA) hayata geçirmişlerdir. ACSA da RAA'ya benzerdir. Yani olası bir savaş anında Hindistan ve Japonya arasındaki savunma sanayi ürünlerinin tedariki daha kolay gerçekleşecektir. Kısacası Çin'in en büyük korkusu, Hindistan'ın denizlerde Japonya'yla olan işbirliğini arttırması ve bunun Tayvan'la ilgili planlarını olumsuz etkilemesidir.

[1] "India's Su-30s To Square Off Against Japan's Fighters İn First Mutual Exercise", Aerotime, https://www.aerotime.aero/articles/indias-su-30s-to-square-off-against-japans-fighters-in-first-mutual-exercise, (Erişim Tarihi: 28.12.2022).

[2] "Defence Minister Rajnath Singh, EAM Jaishankar To Visit Tokyo for India-Japan 2+2 Meeting", Deccan Herald,

https://www.deccanherald.com/national/defence-minister-rajnath-singh-eam-jaishankar-to-visit-tokyo-for-india-japan-22-meeting-1142904.html, (Erişim Tarihi: 28.12.2022).

[3] "At India-Japan 2+2 Meet on Sept 8, Joint Exercises, Defence Cooperation Is Focus", Hindustan Times, https://www.hindustantimes.com/india-news/at-india-japan-2-2-meet-on-sept-8-joint-exercises-defence-cooperation-is-focus-101661347630233.html, (Erişim Tarihi: 28.12.2022).

[4] "Basis of Defense Policy", Japan Ministry of Defense, https://www.mod.go.jp/en/d_policy/basis/index.html, (Erişim Tarihi: 17.12.2022).

ANKASAM **ANALİZ**

Hindistan'ın Muhtemel 2023'ü: Fırsatlar ve Zorluklar

2022 senesinin Şubat ayında başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı ve öncesinde Afganistan'da Taliban'ın ülkeye egemen olması sebebiyle küresel dengelerin büyük değişimler yaşadığı bir yıl geride kalmıştır. Bu süreçte birçok ülke, farklı denge hesapları yaparak kendine bir yol çizmiştir. Hindistan da bu noktada çeşitli yönelimleri hasebiyle ön plana çıkan ülkelerden biri olmuştur.

Küresel güç olma hedefiyle hareket eden Hindistan'ın büyük güçler arasındaki farklılığı, denge politikası kapsamında kullandığı görülmektedir. Batı ve Amerika Birleşik Devletleri'yle (ABD) bağlarını koruyan Yeni Delhi yönetimi, bir yandan Dörtlü Güvenlik Diyaloğu (QUAD) gibi yapılara katkıda bulunmayı sürdürmüş; diğer taraftan da Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etmesini kınayan Birleşmiş Milletler (BM) kararlarındaki çekimser tavrıyla dikkat çekmiş ve Moskova'ya yönelik sert bir tepkide bulunmaktan kaçınmıştır.

Şeyma KIZILAY

Bununla birlikte Rusya'nın etki kapasitesinin zayıfladığı düşünülen Orta Asya coğrafyasıyla da yakından ilgilenmeye başlayan Hindistan, bölge ülkeleriyle olan bağlarını çeşitli araçlarla güçlendirme hamlelerinde bulunmuştur.

2023 yılında G20 grubunun ve Şanghay İşbirliği Örgütü'nün (ŞİÖ) dönem başkanlığını yürütecek olan Hindistan'ın bu fırsatları önemli oranda değerlendireceği düşünülmektedir. Dünya gücü olma hedefini gerçekleştirme yolunda, kurumsal liderliklerin Yeni Delhi'ye avantaj sağlayacağı öngörülmektedir.[1]

Dönem başkanlığı statüsünün ülkenin yükselişi konusunda olumlu avantajlar sağlayacağı açıktır. 2022 yılının Eylül ayında başkanlığını devraldığı ŞİÖ'nün 2023 Zirvesi'ne de Yeni Delhi ev sahipliği yapacaktır. Terörle mücadele ve Orta Asya ülkeleriyle etkileşimini arttırma hususunda bu dönem başkanlığının önemli etkilerinin olacağı söylenebilir. Söz konusu durum Yeni Delhi'nin uluslararası alanda daha fazla öne çıkmasını sağlayacaktır.

G20 dönem başkanlığının sağlayacağı avantaj ise Hindistan'a gündem belirleme fırsatını verecek olmasıdır. 1 Aralık 2022 tarihi itibarıyla dönem başkanlığı Yeni Delhi yönetimine geçmiştir. 30 Kasım 2023 tarihine kadar sürecek görev dönemi boyunca Hindistan, 2023 yılının Eylül ayında yapılacak zirvede ev sahibi olarak rol alacaktır. 2023 senesinde G20 genelinde Ukrayna Savaşı, yükselen enflasyon, ekonomik sorunlar ve enerji krizleri gibi meselelerden dolayı Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne odaklanılması beklenmektedir.[2] Bu konuda Hindistan'ın da liderlik etmesinin beklendiği söylenebilir.

Yeni G20 dönemi için Yeni Delhi yönetimi tarafından seçilen tema; "Tek toprak, tek aile, tek gelecek." olarak belirlenmiştir.[3] Uluslararası işbirliği vurgusu yapan Hindistan'ın bu tema çerçevesinde G20 içerisinde kilit bir rol oynayacağı söylenebilir.Uluslararası etkinin yanı sıra ulusal düzeyde de bu dönem başkanlığının Hindistan Başbakanı Narendra Modi'ye avantaj sağlayacağı ifade edilebilir. Bilindiği gibi, 2024 yılında Hindistan'da genel seçimler yapılacaktır.G20 ve ŞİÖ dönem başkanlıkları vesilesiyle Hindistan'ın uluslararası prestiji artacaktır. Bunun Modi Hükümeti açısından da seçimler konusunda avantaj oluşturması muhtemeldir.

Diğer yandan Orta Asya ve Afganistan konusunda da Hindistan'ın daha aktif bir siyaset yürüteceğini öngörmek mümkündür. Bu durumda da dönem başkanlıkları önemli etki oluşturacaktır. Bunun yanı sıra Orta Asya ülkelerinin büyüyen Hindistan ekonomisine olan ilgisi ve Afganistan ile Pakistan arasındaki problemler de Yeni Delhi açısından fırsatlar barındırmaktadır.

Bununla birlikte 2023 yılında Rusya-Ukrayna Savaşı konusunda daha aktif bir Hindistan'dan bahsetmenin mümkün olacağı ifade edilebilir. Bu anlamda Hindistan Dışişleri Bakanı Subrahmanyam Jaishankar'ın yaptığı açıklamada, Yeni Delhi'nin diyalog ve diplomasiye geri dönmeyi önemsediğini dile getirmesi mühimdir. Nitekim Jaishankar'ın şu sözleri tarafların bir araya getirilmesinde Hindistan'ın da rol oynayabileceğini göstermektedir:[4]

"Yani en başından beri çabamız (Rusya ve Ukrayna'yı) diyalog ve diplomasiye geri dönmeye teşvik etmek oldu. Başbakan Modi, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Ukrayna Cumhurbaşkanı Vladimir Zelenski'yle birçok kez görüştü. Ben de Rusya ve Ukrayna'daki meslektaşlarımla konuştum. Bunun kolayca çözülebilecek bir mesele olmadığını biliyoruz. Ancak müzakereye inanan ülkelerin bu konuda açıkça konuşmaları önemlidir. Biz barıştan yanayız ve dünyanın büyük bir kısmı da bizim gibi düşünüyor."

Bu çerçevede Çin'le yaşadığı sınır gerginliklerinin artması gibi bir olumsuzluk yaşanmazsa, Hindistan'ın 2023 yılında küresel siyasette belirleyici ya da yönlendirici bir aktör olmasının beklendiği ifade edilebilir. Ayrıca ekonomik veriler de olumlu ipuçları vermektedir. Dünya Bankası, Hindistan'ın 2023 gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) büyüme tahminini %6,5'ten %6,9'a yükseltmiştir. Bu durum, Yeni Delhi'nin dünyanın en hızlı büyüyen büyük ekonomileri arasında yer alması beklentisini ortaya çıkarmıştır.[5]

Zorluklar kapsamında ise sınır çatışmalarının ve bölge dengelerinin etkili olduğu görülmektedir. Örneğin 2022 yılının son aylarında Çin-Hindistan sınırındaki hareketlilik artmıştır. 2020 yılındaki çatışmanın ardından Arunaçal Pradeş bölgesinde iki ülke güçlerinin karşı karşıya gelmesi; etkileri ve barındırdığı ihtimaller bakımından mühimdir. İlerleyen dönemlerde daha fazla çıkar çatışmasının gündeme gelmesi de olasılık dahilindedir. Diğer yandan her iki ülke de askeri tatbikatlarla güç gösterisinde bulunmakta ve birbirlerine karşılıklı mesaj vermektedir. Bu da tarafların daha sert bir tavır takınmasına zemin hazırlamaktadır.

Hint ve Çinli güvenlik güçlerinin Çin-Hindistan sınırında birbirlerine taş ve sopalarla karşılık vermesi olayı da nükleer güç sahibi iki aktörün, sorunun büyümesini istemediğini ortaya koyması bakımından mühimdir. Dolayısıyla 2023 yılında da sınırdaki gerginliklerin küçük çaplı olaylarla sınırlı kalması ve kontrol altında tutulması, tüm zorluklara rağmen iki ülkenin de önceliği olacaktır. Yine de Çin'le yaşanan sınır anlaşmazlıklarının Hindistan'ın karşı karşıya kalacağı zorluklar arasında ilk sıralarda yer alacağı açıktır. Pakistan'daki mevcut durumun seyri ve Yeni Delhi ile İslamabad arasındaki rekabet de Hindistan'ın önündeki zorluklar arasında yer almaya devam edecektir.

Sonuç olarak 2023 yılının Hindistan açısından birtakım zorluklar ve diplomatik fırsatlar içerdiği söylenebilir. Sınır problemleri ve bölgesel anlaşmazlıklar gibi gelişmelerin zorluk olarak varlık göstermeye devam edeceği aşikardır. Buna karşılık G20 ve ŞİÖ kapsamında Rusya-Batı diyaloğunda rol oynamak ve arabuluculuk girişimlerinde yer almak gibi diplomatik hamleler de söz konusu olabilir. Bununla birlikte uluslararası gündemi şekillendirme hususunda da Yeni Delhi ön plana çıkabilir. Uluslararası camiada artan görünürlük ulusal düzeyde de genel seçimler öncesinde Modi Hükümeti'ne itibar kazandırabilir. Ayrıca ekonomik açıdan da gelişim gösteren bir Hindistan beklentisi mevcuttur.

[1] "2023: The Year India May Realise Its Global Power Aspirations", Indian Express, https://indianexpress.com/article/opinion/columns/ram-madhav-2023-india-global-power-8353078/, (Erişim Tarihi: 02.01.2023).

[2] "As G20 Presidency Passes to India, It Can Bring Renewed Focus to Sustainability Deadlines", Indian Express, https://indianexpress.com/article/opinion/columns/india-g20-presidency-pm-narendra-modi-8287257/, (Erişim Tarihi: 02.01.2023).

[3] "G20: The Presidency Passes to India, a Rising Power and Voice of the Southern Hemisphere", Nova News, https://www.agenzianova.com/en/news/g20-presidency-passes-india-rising-power-and-voice-of-the-global-south/, (Erişim Tarihi: 02.01.2023).

[4] "'We Know This is not Easily Resolvable Situation but...': S Jaishankar Voices 'Deep' Concern over Ukraine Conflict", Times Now News, https://www.timesnownews.com/india/we-know-this-is-not-easily-resolvable-situation-but-s-jaishankar-voices-deep-concern-over-ukraine-conflict-article-96670725, (Erişim Tarihi: 02.01.2023).

[5] "India's Global Ambitions Begin at Home", The Diplomat, https://thediplomat.com/2022/12/indias-global-ambitions-begin-at-home/, (Erişim Tarihi: 02.01.2023).

ANKASAM **ANALİZ**

Finlandiya'nın NATO Üyeliği ve Kutup İpek Yolu Projesi

Dr. Emrah KAYA
ANKASAM
Orta Asya Uzmanı

Finlandiya, uzun yıllar boyunca askeri tarafsızlık politikası izlemiş olan bir devlettir. Ancak Rusya-Ukrayna Savaşı'nın başlaması üzerine söz konusu ülkenin tehdit algıları yeni bir boyut kazanmış ve bu politikasını terk etmiştir. Bu nedenle Helsinki yönetimi, Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü'ne (NATO) üyelik başvurusunda bulunmuştur. Mevzubahis başvuru, genel olarak NATO, Avrupa, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Rusya kapsamında değerlendirilmektedir. Ancak yaşanan gelişmeler, Arktik jeopolitiğini ve dolayısıyla Çin'i doğrudan ve dolaylı bir şekilde etkilemektedir.

Çin, küresel bir vizyonla hareket ederek 2013 yılında Kuşak-Yol Projesi'ni ilan etmiştir. Bu projeyi sürekli olarak geliştirmek ve alternatif güzergahlarla daha kapsayıcı hale getirmek isteyen Pekin yönetimi, 2000'li yıllarda Arktik'te artan rekabete daha yoğun bir şekilde dahil olmaya başlamış ve eriyen buzulların gerek Avrupa'ya gerekse de bölgedeki zenginliklere ulaşmada bir avantaj sağladığını düşünmüştür. Bu amaçla da kendisini "Yakın Arktik Ülkesi" olarak tanımlamaya başlamış ve 2017 yılında "Kuşak ve Yol Girişimi Kapsamında Denizcilik İşbirliği Vizyonu" belgesini yayınlamıştır.

Bahsi geçen belgede Arktik üzerinden Avrupa'ya ulaşan bir mavi ekonomik geçidin öngörüldüğü yazılmıştır.[1] Koridorlar aracılığıyla dünya genelinde bir ağ oluşturmaya çalışan Çin, Kutup İpek Yolu Projesi'yle Bering Boğazı üzerinden Rusya'nın kuzeyini dolaşarak Avrupa'ya ulaşmak istemektedir.

Bilindiği gibi Arktik'e kıyısı olan Rusya dışındaki devletler, kendilerini Batı Dünyası içinde konumlandırmaktadır. Bu durum ise Rusya'nın yalnızlaşmasına neden olmaktadır. Bunun karşısında Moskova ise hem yalnızlığını kırmak hem de Batı'yı dengeleyebilmek için Çin'in bölgede varlık göstermesini istemekteydi. Zira söz konusu dönemde bölgede tansiyon artma eğiliminde olsa da konjonktür, Çin için olumsuz değildi. Finlandiya'nın tarafsız konumu Çin'in bu ülkeyle işbirliği geliştirmesini mümkün kılmaktaydı. Finlandiya ve İsveç, NATO üyesi olmadığı için Rusya da avantajlı konumdaydı.

Bölgedeki gelişmeler, bir süre sonra Çin ve Rusya açısından olumsuz bir sürece evrilmeye başlamıştır. Örneğin NATO, 25 Kasım 2020 tarihinde ilan ettiği "NATO 2030: Yeni Bir Çağ için Birliktelik"[2] başlıklı belgesinde Moskova ve Pekin'i doğrudan tehdit olarak sınıflandırmıştır. Bu da iki devletin faaliyetlerinin ABD ve NATO nezdinde rahatsızlık yarattığının göstergesi olmuştur.

Arktik'te artan tansiyon ve rekabet, Rusya-Ukrayna Savaşı'yla birlikte azami seviyeye ulaşmıştır. Ayrıca Finlandiya ve İsveç'in NATO'ya üyelik başvurusunda bulunması, Batılı aktörlerin bölgedeki etkisinin artmasına yol açmıştır. İki devletin de NATO üyesi olması durumunda Rusya, söz konusu örgüte üye olmayan tek bölge devleti olarak daha da yalnızlaşacaktır. Üstelik bu izole edilmişlik, yapısal bir hal almaktadır. Zira Rusya'nın Arktik Konseyi üyeliği askıya alınmıştır. Moskova yönetimi ise Pekin'le yakın işbirliği yürüterek bölgeyi uluslararasılaştırmaya ve Batılı aktörlerin elini zayıflatmaya çalışmaktadır. Bilhassa ABD ve NATO karşıtı ülkelerin Arktik'in uluslararasılaşmasına dönük çaba içerisinde olması ve bunun Moskova üzerinden gerçekleştirilmesi, Batı'daki rahatsızlığı derinleştirmektedir.

Nitekim NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg, 26 Ağustos 2022 tarihinde yaptığı bir açıklamada Rusya'nın yeni bir Arktik Komutanlığı kurduğunu, bölgede yeni silah sistemleri denediğini, Çin'in Arktik'e erişimini arttırdığını, Pekin'in milyarlarca dolarlık yatırımlar yaptığını ve iki devletin de Batı'nın değerlerine ve çıkarlarına meydan okuyacak şekilde stratejik ortaklık ilişkisini derinleştirdiğini belirtmiştir.[3] Bu açıklama, net bir şekilde NATO'nun Rusya'nın yanı sıra Çin'i de Arktik'te tehdit olarak kodladığını ve üyelerine mesaj vermeye çalıştığını göstermektedir.

ABD merkezli RAND Corporation, yayınladığı bir raporda Pekin ile Moskova'nın daha yakın ilişkiler geliştirmesi durumunda Çin'in Kuzey Kutbu'ndaki nüfuzunun ve bölgeye erişiminin on yıl içinde artacağı belirtmektedir.[4] Dolayısıyla ABD'yi ve NATO'yu rahatsız eden Çin'i ötekileştirmeye dönük girişimlerin hız kazandığı söylenebilir. NATO'nun Çin karşıtı tutumunun yoğunlaşması, Pekin'in yalnızca örgütle değil; aynı zamanda üye devletlerle olan ilişkilerini de olumsuz etkilemektedir.

Batı'da artan Çin karşıtlığı ve Arktik'in bir rekabet alanına dönüşmesi, Pekin'in bu bölgeye yönelik hayata geçirmeye çalıştığı Kutup İpek Yolu Projesi'ni de tartışmaya açmıştır. Zira Çin'in amaçlarından bir Avrupa'ya Pasifik'e oranla daha kısa, daha düşük maliyetli ve daha güvenli bir rotadan ulaşmaktır. Finlandiya, pragmatist açıdan Çin'le olan ilişkilerini geliştirirken; özellikle Avrupa'ya açılan bir liman olmayı planlamaktaydı. Çin ise bölgede bir üs edinecek, Avrupa'ya farklı bir rotadan ulaşabilecek, Arktik'te varlık gösterecek ve istihbarat da dahil olmak üzere askeri genişleme için imkan kazanabilecekti. Ancak taraflar arasında yaşanan gelişmelere rağmen Finlandiya'da bir şüphecilik hakimdi. Bu kapsamda Çin'le yapılan projeler iptal edilmeye ve Pekin'in bölgedeki faaliyetleri sınırlandırılmaya başlanmıştı.[5]

Günümüzde söz konusu tutumun daha da yoğunlaştığı söylenebilir. Zira Çin, Rusya'ya herhangi bir tepki göstermemektedir. Ayrıca Ukrayna'da yaşanan savaşın değerler savaşına dönüştüğü söylenebilir. Bu noktada Finlandiya, Batı değerlerini kabul etmeyen aktörlerle arasında mesafe koymayı seçmiş gözükmektedir. Diğer yandan NATO'ya dahil olması durumunda Finlandiya'nın "NATO 2030: Yeni Bir Çağ için Birliktelik" belgesi çerçevesinde harekete edeceğini söylemek mümkündür. Bu yüzden de Pekin, Avrupa'daki en güvenli limanlarından birini kaybetmektir.

Sonuç olarak, dünyada ve Arktik'te artan kutuplaşma, Çin'in projeleri için önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Geçmişte Finlandiya, Çin için Arktik'teki en önemli seçeneklerden biri olarak kabul edilirken; günümüzde bu durum değişmektedir.[6] Yani Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Avrupalı devletlerin güvenlik algısını önemli ölçüde şekillendirdiği bir dönemde Çin'e dair şüpheler de artmaktadır. Ayrıca bu süreci etkileyen aktörlerden biri de ABD'dir. Zira ABD'nin politikaları, Rusya ve Çin'e karşı endişelerin artmasına neden olmaktadır. Finlandiya Başbakanı Sanna Marin'in ABD olmadan Avrupa'da güvenliğin sağlanamayacağına dair açıklamaları da bunun yansıması olarak görülebilir. Dolayısıyla Çin'in Avrupa'ya ulaşmak için hayata geçirmeye çalıştığı Kutup İpek Yolu Projesi'nin mühim bir amacının ortadan kalktığı, sadece Rusya'nın en batısına ulaşabileceği ve bunu Arktik'te varlık göstermek için araçsallaştıracağı söylenebilir.

[1] "Full Text: Vision for Maritime Cooperation Under the Belt and Road Initiative", China.org.cn, http://www.china.org.cn/world/2017-06/20/content_41063286_2.htm, (Erişim Tarihi: 02.01.2023).

[2] "NATO 2030: United for a New Era", NATO, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf, (Erişim Tarihi: 02.01.2023).

ANKASAM **ANALİZ**

Pakistan-Hindistan İlişkilerinde Yükselen Tansiyonun Gölgesinde Normalleşme Arayışları

Pakistan ve Hindistan, Güney Asya'da yer alan ve nükleer güce sahip olmalarıyla ön plana çıkan iki önemli ülkedir. Taraflar arasında Keşmir Sorunu'ndan mütevellit ciddi anlaşmazlıklar bulunmaktadır. Geçmişte savaşan iki devlet arasında zaman zaman yeniden sıcak çatışma yaşanabileceği iddiaları da gündeme gelmektedir. Ancak belirtmek gerekir ki; İslamabad ile Yeni Delhi arasında Keşmir Sorunu dışında kayda değer bir ihtilaf bulunmamaktadır. Dolayısıyla söz konusu meseleye ilişkin bir yol haritasının geliştirilmesi halinde ya da tarafların aralarındaki sorunları kompartımanlaştırmayı başararak işbirliği fırsatlarına odaklanmaları

Dr. Doğacan BAŞARAN
ANKASAM
AF-PAK Uzmanı

durumunda bölgesel güvenlik, istikrar, işbirliği ve refah ortamı açısından yeni bir sayfa açılabilir. Nitekim son dönemde bu yönde bir iradenin gelişmeye başladığını; lakin sürecin önünde çeşitli zorlukların bulunduğunu gösteren bazı hadiseler yaşanmaktadır.

Bilindiği üzere Hindistan, halihazırda Dörtlü Güvenlik Diyaloğu'nun (QUAD) bir mensubudur. Bu yüzden de Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Çin'le olan rekabetinde özel bir yere sahiptir. Zira Çin'e yönelik kuşatma stratejisi yürüten Washington yönetimi, Yeni Delhi-Pekin hattındaki sorunları kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaya çalışmakta ve Hindistan'ı "Özgür ve Açık Hint Pasifik Stratejisi"nin kilit aktörü olarak konumlandırmaktadır. Bu durum ise Hindistan'ın bölgesel ve küresel güç olma vizyonu açısından Yeni Delhi için avantajlı bir müttefiklik ilişkisidir.

Buna karşılık Pakistan ise bilhassa Şahbaz Şerif'in Başbakan olmasının ardından bir yandan Çin'le olan ilişkilerini geliştirmeye ve derinleştirmeye odaklanan; diğer taraftan da ABD başta olmak üzere Batı'yla münasebetlerini restore etmeye yoğunlaşan bir aktör olarak güç merkezleri arasındaki dengeleri göz önünde bulundurarak çok yönlü ve çok boyutlu bir diplomasi yürütmektedir. Bu anlamda Pakistan'ın önceliği, herhangi bir devletle tek taraflı bağımlılık ilişkisine girmemektir.

İslamabad yönetiminin çok yönlü dış politika anlayışına yönelmesinin bir diğer nedeni ise ülkenin izole olmasının önlenmesi ve bölgesel-küresel işbirlikleri vesilesiyle kazan-kazan temelli ilişkiler geliştirilerek Pakistan halkının refahını ve güvenliğini arttıracak bir ortam yaratılması arzusudur.

Kuşkusuz Pakistan'ın güvenliği ve refahı noktasında bölgesel istikrarın sağlanması ve işbirliği zeminin gelişmesi büyük önem arz etmektedir. Esasen aynı durum, Hindistan açısından da geçerlidir. Bu nedenle de taraflar arasındaki ilişkilerde normalleşme çabalarının artacağına ilişkin birtakım mesajlar verilmektedir. Üstelik uluslararası konjonktürün de özellikle ABD boyutunda böylesi bir normalleşme açısından son derece uygun olduğu ifade edilebilir. Nitekim 20 Aralık 2022 tarihinde ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Ned Price, mevzubahis durumu doğrular nitelikte olan şu açıklamada bulunmuştur:[1]

"Her iki ülkeyle de ortaklığımız olduğu gerçeği nedeniyle Hindistan ile Pakistan arasında bir düello görmek istemiyoruz. Hindistan ile Pakistan arasında yapıcı bir diyalog kurulmasını arzuluyoruz. Bunun Pakistan ve Hindistan'ın iyiliği için olduğunu düşünüyoruz."

Bu noktada Price'ın açıklamalarının İslamabad ile Yeni Delhi arasında 16 Aralık 2022 tarihinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) toplantısı vesilesiyle tırmanan gerilimin ardından gelmesi nedeniyle büyük önem taşıdığı söylenebilir. Zira tarafların birbirlerine yönelik ağır ifadeler kullandığı söz konusu toplantının ardından Washington yönetimi, taraflara açık bir biçimde birlikte hareket etmelerinden yana olduğu mesajını vermiştir. Çünkü ABD, iki ülke arasındaki ihtilafın Pakistan'ı Çin'le yakınlaştırdığını düşünmekte ve Çin-Pakistan eksenini engellemek istemektedir.

Bununla birlikte BMGK'nın ilgili oturumunda yaşanan gerilimde bile, Hindistan'ın normalleşmeden yana olduğunu alt metinde dile getirdiği vurgulanmalıdır. Bahse konu olan durumu açmak gerekirse, mevzubahis tartışma esnasında Pakistan Dışişleri Bakanı Bilawal Butto Zerdari ile Hindistan Dışişleri Bakanı Subrahmanyam Jaishankar'ın karşılıklı olarak birbirlerini suçlamalarına rağmen yaptığı konuşmada Hindistan Dışişleri Bakanı'nın şu sözleri kullandığını hatırlatmak gerekir:[2]

"Bugün çok taraflılığı reforme etmenin aciliyetine odaklandık. Doğal olarak görüşmelerimiz olacak. Devam eden bir yakınlaşma var, en azından bu daha fazla ertelenemez."

Üstelik diyalog iradesi sadece Hindistan'da değil; Pakistan'da da mevcuttur. Çünkü söz konusu toplantıdan yalnızca iki gün önce benzer bir açıklamayı Zardari de yapmıştır. Nitekim 14 Aralık 2022 tarihinde Zerdari, Hindistan'la barışçıl ilişkiler geliştirebileceklerine inandıklarını ve her iki ülkenin de genç nüfuslarının birbirleriyle barışçıl ilişkiler kurmak istediğini dile getirmiştir.[3] 2 Ocak 2023 tarihinde Pakistan Dışişleri Bakanlığı'nın geçmişteki anlaşmalara bağlı kalarak ülkesinin nükleer tesislerinin listesini Hindistan'ın İslamabad Büyükelçiliği'yle paylaştığını duyurması da aynı iradenin bir yansımasıdır.[4]

Sonuç olarak iki ülke de yapısal sorunlar nedeniyle birbirlerine karşı eleştirel yaklaşıma sahip olmalarına rağmen diyaloğun ihtiyaç odluğunun farkındadır. Yani BMGK'da bölgesel güvenlik ve terör nedeniyle karşılıklı önyargıların da etkisiyle birbirlerine karşı sert suçlamalar yöneltmelerine rağmen iki taraf da diyalog kapısının açık kalmasından yanadır. Bölgenin gerçekliği de budur. Bilhassa Afgan Sorunu düşünüldüğünde, İslamabad-Yeni Delhi hattındaki diyaloğun sadece iki ülkenin değil; bölgenin işbirliği ve barış ortamına katkı sağlayacağı öne sürülebilir. Bu yüzden de tarafların açıkça dile getirmeseler de alt metinden verdikleri cümleler vesilesiyle "Tac Mahal 2.0" şeklinde tanımlanabilecek bir sürece hazırlandıkları ve ABD'nin de böylesi bir süreci istediği ifade edilebilir. Bu ortamda aktörlerin ihtilaflı meseleleri kompartımanlaştırmayı tercih edeceklerini öngörmek mümkündür.

[1] "What US Said On Pak Minister Bilawal Bhutto's Comments Against PM Modi", NDTV, https://www.ndtv.com/world-news/constructive-talks-between-india-pakistan-for-betterment-of-their-people-us-3621576, (Erişim Tarihi: 02.01.2023).

[2] "'Hosting Osama Bin Laden, Attacking Parliament': India's Strong Reply After Pakistan Raises Kashmir Issue at UN", Business Today, https://www.business-today.in/latest/world/story/hosting-osama-bin-laden-attacking-parliament-indias-strong-reply-after-pakistan-raises-kashmir-issue-at-un-356455-2022-12-15, (Erişim Tarihi: 02.01.2023).

[3] "Pakistan Believes in Peaceful Ties with India: Bilawal Bhutto", Dunya News, https://dunyanews.tv/en/Pakistan/680669-Pakistan-believes-in-peaceful-ties-with-India:-Bilawal-Bhutto, (Erişim Tarihi: 02.01.2023).

[4] "وزارت خارجه پاکستان فهرستی از تاسیسات هستهای این کشور را در اختیار هند قرار داد", Afintl, https://www.afintl.com/202301016572, (Erişim Tarihi: 02.01.2023).

ANKASAM **ANALİZ**

Arnavutluk AB Yolunda Yeni Engellerle Karşılaşabilir mi?

Bir Balkan ülkesi olan Arnavutluk, uzun yıllardır Avrupa Birliği'ne (AB) üye olabilmek için çeşitli girişimlerde bulunmaktadır. Bu doğrultuda Tiran yönetimi, 2009 yılının Nisan ayında AB'ye üyelik başvurusu yapmış ve 2014 senesinin Haziran ayında aday ülke statüsünü elde etmiştir. 24 Mart 2020 tarihinde ise AB ülkelerinin Avrupa İşleri Bakanları, Arnavutluk ve Kuzey Makedonya'yla katılım müzakerelerinin başlatılmasına ilişkin siyasi anlaşmalarını sunmuşlardır. Ardından bu anlaşmalar, Avrupa Konseyi tarafından onaylanmıştır.[1]

Öte yandan Tiran yönetimi, Brüksel'le katılım müzakerelerine ancak 2022 yılının Temmuz ayında başlayabilmiştir. Zira AB, Arnavutluk ile Kuzey Makedonya'nın katılım süreçlerini tek taraflı değil; birlikte ele almıştır. Lakin Bulgaristan'ın Kuzey Makedonya'yla tarih, dil ve kimlik konularında birtakım sorunlar yaşaması, Üsküp'ün Sofya'nın vetosuna maruz kalmasına neden olmuştur. Söz konusu durum, doğal olarak Arnavutluk için de bloğa katılım sürecinin uzamasına yol açmıştır.

Her ne kadar Bulgaristan'ın Kuzey Makedonya'ya yönelik vetosunu kaldırmasıyla birlikte Arnavutluk'un da AB'ye üyelik sürecinin önü açılmış olsa da Tiran yönetiminin ilerleyen süreçte katılım noktasında bazı problemler yaşayabileceği öngörülebilir. Lakin Arnavutluk'un güney komşusu Yunanistan'la birtakım sorunları bulunmaktadır. Bu bağlamda söz konusu sorunların Atina yönetimi tarafından gündeme getirilmesi ihtimali de hiç düşük değildir. İki ülke arasındaki meselelerin başında deniz yetki alanlarının sınırlandırılması ve Yunanistan tarafından gündeme getirilmeye çalışılan ve Arnavutluk'ta yaşayan Yunan göçmenlerin hakları gelmektedir.

Cemal Ege ÖZKAN
ANKASAM Avrasya Araştırma Asistanı

Öncelikle Yunanistan ile Arnavutluk arasında halihazırda devam eden deniz yetki alanlarına ilişkin sorunun çözümünde tarafların ortak bir noktada buluşamadıkları görülmektedir. Atina yönetimi, Doğu Akdeniz'de olduğu kadar İyon Denizi'nde de yayılmacı politika izlemektedir. Bu bağlamda 2021 yılında Yunanistan'ın İyon Denizi'ndeki kara sularını 6 milden 12 mile çıkarmasıyla taraflar arasındaki ilişkiler daha da gerilmiştir. Bu süreçte özellikle de Yunan balıkçı gemilerinin kendi kara sularından çıkarak Arnavutluk kara sularına girmesi gibi olaylar sonucunda Atina-Tiran hattında sık sık krizlerin yaşandığı görülmüştür.

Diğer taraftan 6 Eylül 2022 tarihinde Çekya'nın başkenti Prag'da toplanan Avrupa Siyasi Topluluğu toplantısında bir araya gelen Yunanistan Başbakanı Kriakos Miçotakis ve Arnavut mevkidaşı Edi Rama, iki ülke arasında bahsi geçen soruna yönelik bir anlaşma sağlayamamıştır. Bu bağlamda Rama'nın meseleye ilişkin tutumunun üzerinde durulması gerekmektedir. 2009 senesinde Yunanistan ve Arnavutluk, aralarındaki kıta sahanlığını sınırlandırmayı kabul etmişler; fakat o sırada muhalefette olan Rama, konuyu Anayasa Mahkemesi'ne götürerek kararın iptal edilmesinde baş rol oynamıştır. Zira Rama, anlaşmanın Atina yönetimine yaklaşık 225 km'lik Arnavut suları verdiği görüşünü savunmuştur.[2]

Anlaşılacağı üzere, 2009 yılında Yunanistan'ın lehine olan kararın iptal edilmesinde başrol oynayan Rama'nın Arnavutluk Başbakanı olarak görevine devam ettiği sürece, bu konudan taviz vermesi pek mümkün değildir. Atina yönetimi de bunu bildiğinden dolayı Tiran'ın AB'ye üyeliği noktasında bazı konularda engeller çıkarabilir.

Bu bağlamda 21 Aralık 2022 tarihinde Yunanistan Dışişleri Bakanı Nikos Dendias'ın Arnavutluk'a gerçekleştirdiği ziyaretin üzerinde durulması gerekmektedir. Ziyaret kapsamında Dendias, Arnavut mevkidaşı Olta Xhaçka'yla bir araya gelmiştir. Dendias, Yunanistan'ın Arnavutluk ve tüm Batı Balkan devletlerine yönelik AB perspektifini "katı ama adil olan koşulluluk" bağlamında desteklediğine dikkat çekmiştir.[3]

Tahmin edileceği gibi Yunanistan Dışişleri Bakanı, Atina'nın Tiran'ın AB üyeliğini desteklediğini söylerken; buna koşulluluk bağlamında sıcak baktıklarını ifade etmiştir. Bir diğer ifadeyle Yunanistan, Arnavutluk'un AB üyeliğini desteklemek için bazı tavizler beklemektedir. Bu tavizin de iki ülke arasında yaşanan deniz sınırı problemi olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla Yunanistan'ın ilerleyen süreçte Arnavutluk'la gerçekleştireceği müzakerelerden istediğini elde edememesi halinde, Tiran'ın AB'ye üyelik sürecinde veto yetkisini kullanabileceği öngörülebilir. Bu bakımdan Dendias'ın "koşulluluk bağlamı" vurgusu son derece önemlidir.

Dahası Dendias'ın ziyaretinin hemen ardından 22 Aralık 2022 tarihinde Miçotakis de Arnavutluk'a ziyaret gerçekleştirmiştir. Miçotakis, Arnavutluk'ta Yunanlıların yoğun olarak yaşadığı Himara'ya gitmiş ve ziyaretini kendisi ve her yerdeki Helenizm için özel bir an olarak nitelendirmiştir. Ayrıca Yunanistan Başbakanı, şu ifadeleri kullanmıştır.[4]

"Arnavutluk'un yükümlülüğü, ister kendi kaderini tayin hakkından ister çocuklarınızın ve torunlarınızın Yunancayı her düzeyde öğrenme hakkından bahsediyor olalım, sizin haklarınıza tam olarak saygı göstermektir.

Miçotakis, "Helenizm" vurgusu yaparak bir bakıma Yunanistan'ın dış politikasını özetleyen ifadeler kullanmıştır. Üstelik Arnavutluk'ta yaşayan Yunan nüfusu da bir dış politika aracı olarak Arnavutluk Hükümeti üzerinde baskı yaratmak için kullanacağı mesajını vermiştir.

Sonuç olarak Arnavutluk ile Yunanistan arasındaki ihtilaf, Tiran'ın AB üyelik sürecinin daha da uzamasına yol açabilir. Bu bağlamda Atina yönetiminin taraflar arasındaki deniz sınırı problemini ve Arnavutluk'ta yaşayan Yunan vatandaşlarını durumunu gündeme getirebileceği öngörülebilir. Yunanistan'ın Arnavutluk'tan istediklerini elde edememesi durumunda Tiran, AB'ye üyelik sürecinde çeşitli engellerle karşılaşabilir.

[1] "Albania Consilium", European Council Council of the European Union, https://www.consilium.europa.eu/en/policies/enlargement/albania/, (Erişim Tarihi: 02.01.2023).

[2] "Greece, Albania Fail to Agree on Maritime Border Issue in Prague", Euractiv, https://www.euractiv.com/section/all/short_news/greece-albania-fail-to-agree-on-maritime-border-issue-in-prague/, (Erişim Tarihi: 02.01.2023).

[3] "Mitsotakis to Visit Ethnic Greeks Minority in South Albania; FM in Tirana", Keep Talking Greece, https://www.keeptalkinggreece.com/2022/12/21/mitsotakis-to-visit-ethnic-greeks-mi-

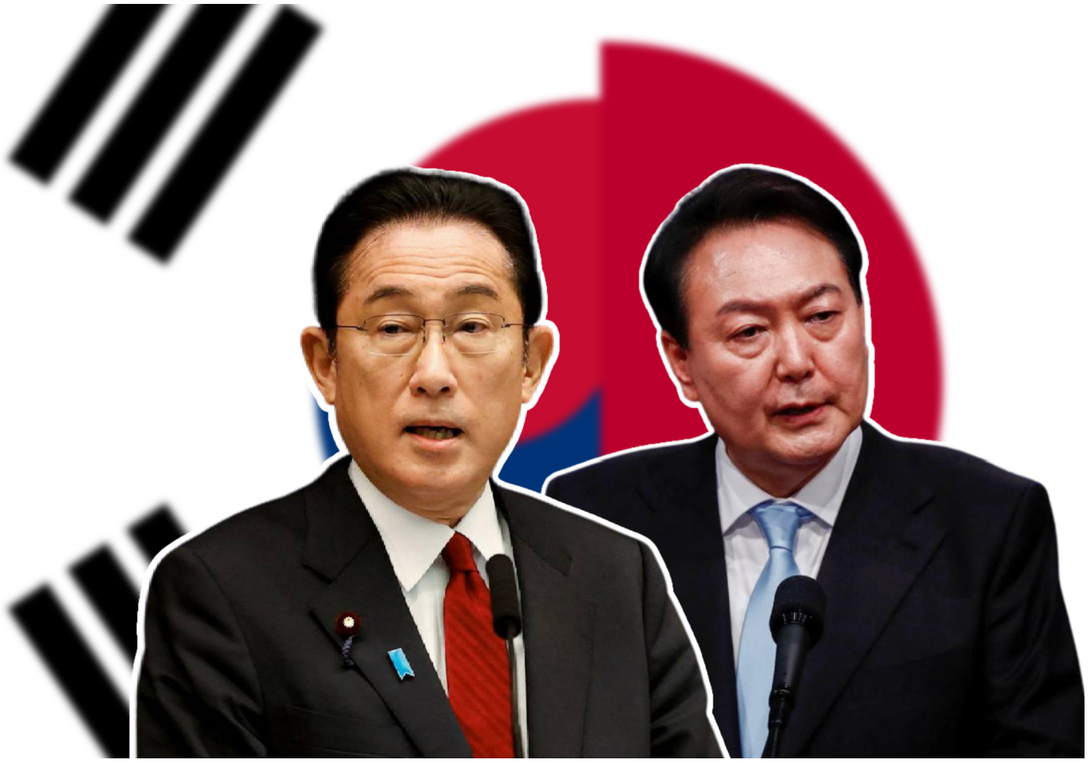

ANKASAM **ANALİZ**

Japonya-Güney Kore İhtilafı ve Batı İttifakı'nın Pasifik'teki Geleceği

Elcan TOKMAK

1991 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) yıkılmasıyla Batı Bloku en büyük düşmanını yenmiştir. "Tarihin Sonu?" isimli jeopolitik eserin yazarı olan Francis Fukuyama gibi birçok uzman, artık liberalizmin ve dolayısıyla Batı'nın tamamen galip geldiğini ifade etmiş ve savunmuştur. Ancak ilerleyen süreçte durum, beklenilenin aksi yönde ilerlemiştir. Öncelikle Rusya daha sonra da Çin, yeni güç merkezleri olarak uluslararası sistemde yerini almış ve Batı, bu güçleri kendine tehdit olarak algılamıştır.

Gerek Ukrayna ile Rusya arasında devam eden savaş gerekse de Çin'in komşu olduğu siyasi fay hatları, bu devletler ile Batı arasındaki gerilimin artmasına neden olmuştur. İlişkiler, 2022 yılının Kasım ayında düzenlenen G20 Devlet Başkanları zirvesinde olduğu gibi zaman zaman iyileşme işaretleri göstermiş olsa da İngiltere,[1] Avustralya[2] ve Japonya[3] yetkililerinin Tayvan adasına düzenledikleri ziyaretler gibi nedenlerle olumsuz havasını sürdürmüştür.

Bu süreç içerisinde 6 Aralık 2022 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) başkenti Washington'da Avustralya–ABD Bakanlar Arası İstişare (AUSMIN) görüşmeleri gerçekleştirilmiş[4] ve ABD–Japonya–Avustralya üçlüsünün bölgede askeri anlamda varlıklarının arttırılması konusuna hemfikir kalınmıştır. Daha sonra da Japonya, savunma bütçesini arttıracağını açıklamıştır. Böylece Japonya, AUSMIN görüşmelerinde alınan kararlara paralel adımlar atmaya devam etmiştir.

1910–1945 yılları arasında Kore yarımadasının Japonya tarafından işgalinin ardından ortaya çıkan Dokdo ve Takeshima isimli iki ada üzerindeki egemenlik tartışması, Japonya'nın 16 Aralık 2022 tarihinde ulusal güvenlik stratejisini duyurmasının[5] ardından tekrar alevlenmiştir. Japonya, yayınlanan güvenlik stratejisi belgesinde bahse konu olan adalar üzerinde egemenlik iddiasında bulunmuştur. Bu da doğal olarak Seul yönetiminin tepkisini çekmiştir. Güney Kore Dışişleri Bakanlığı, söz konusu iddiaların acilen kaldırılmasını talep etmiş ve Japonya Büyükelçisi'ni bakanlığa çağırarak durumu protesto etmiştir.[6]

Bilindiği üzere, 2022 senesinin Mayıs ayında göreve başlayan Yoon Suk-yeol ve hükümeti Japonya'yla geçmişten kalan sorunların çözümüne önem vermektedir. Bu bağlamda 2022 yılında Japonya ile Güney Kore arasında savaş zamanı emek tazminatları konusunda görüşmeler gerçekleştirilmiş ve çözüm yolları aranmıştır.

Bölgede hem Güney Kore Hükümeti'nin çabaları hem de Kuzey Kore tehdidi sayesinde birlikte hareket eden iki ülkenin ilişkileri olumu bir havaya sahipken; böyle bir sorunun ortaya çıkması, tatsızlığa neden olsa da durumun ciddi bir kırılmaya yol açamayacağı ifade edilebilir.

Nitekim her ne kadar Güney Kore'nin muhafazakâr kesimi Japonya'nın emperyal geçmişine işaret etse de[7] Seul yönetimi, Japonya'nın askeri kabiliyetlerini arttırma çabalarının Kuzey Kore tehdidi göz önüne alındığında anlaşılabilir olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Güney Kore Dışişleri Bakanlığı, Japonya Anayasası'nın barışçıl ruhunun korunması ihtiyacına ve Kore yarımadasına yönelik saldırı kabiliyetine sahip tüm askeri eylemlerin Güney Kore'yle anlaşma içerisinde gerçekleşmesi gerekliliğine dikkat çekmiştir.[8]

Batı İttifakı'nın Geleceği

2022 yılının Kasım ayında düzenlenen G20 Devlet Başkanları Zirvesi'nde çeşitli Batılı devletler ile Çin arasındaki ilişkilerin iyileşmesine yönelik adımlar atılmış; ancak bu adımların devamı gelmemiştir. Hatta Pekin yönetiminin hassas oluğu Tayvan'a ardı ardına kimi devletlerin milletvekillerinden oluşan heyetler tarafından ziyaretler yapılmıştır. Söz konusu devletler, daha önce de ifade edildiği üzere Japonya, Avustralya ve İngiltere'dir. Bu bağlamda her ne kadar Avustralya, ziyaretin hükümetle bir ilişkisinin olmadığını ifade etmiş olsa da bu açıklamalar, Çin'i tatmin etmeye yetmemiştir.

Çin ile Batı arasındaki gerginlik hem Tayvan'a düzenlenen ziyaretler hem de Japonya'nın askeri harcamalarını arttırmasının ardından yükselirken; Avustralya ve Çin belli alanlarda işbirliğine devam etmekte ve ilişkilerin iyileştirilmesine yönelik görüşmelerde bulunmaktadır. Örneğin 21 Aralık 2022 tarihinde Avustralya Dışişleri Bakanı Penny Wong ile Çin Dışişleri Bakanı Wang Yi görüşmelerde bulunmuştur.[9] Görüşmeler sırasında Wang, "Farklılıklarımızı akıllıca yönlendirirsek, ikili ilişkilerimizi geliştirebileceğimiz ve ilgili ulusal çıkarlarımızı koruyabileceğimiz görüşünü ortaya koymaya devam ettik." ifadelerini kullanmıştır.[10] Ayrıca görüşmeler, bir noktada Çin'in Avustralya'ya uyguladığı ithalat kısıtlamalarının kaldırılması yönündeki umutların artmasına yol açmıştır. Neticede 6 Aralık 2022 tarihinde gerçekleşen AUSMIN görüşmelerinin ardından Batı ittifakının Pasifik'te, savunma alanında birbirleriyle tutarlı adımlar attığı gözlemlenmiştir. Ancak zaman zaman olumsuzlar da ortaya çıkmıştır Örneğin Japonya ile Güney Kore arasında yeniden alevlenen tartışmalar, ilk olarak Japonya'nın Dokdo ve Takeshima isimli adalar üzerinde egemenlik iddiaları, daha sonra ise Güney Kore'nin bahse konu adaların yakınında askeri tatbikatlar gerçekleştirmesi[11] nedeniyle karşılıklı protestolara sebebiyet vermiştir.

İlk bakışta bu durumun Batı ittifakı içerisinde bir çatlağa neden olacağını düşünülse de gerekYoon Hükümeti'nin Japonya'yla ilişkileri geliştirme ve sorunlara çözüm arama yönündeki isteğinin gerekse ABD'nin iki ülke arasından uzun süredir üstlendiği arabulucu rolünün olası çatışmanın önüne geçeceği öngörülebilir. Ayrıca Avustralya ve Çin arasında gerçekleşen görüşmeler, her ne kadar iyi bir izlenim verse de G20 Zirvesi'nden sonra Avustralya Savunma Bakanı Richard Marles'ın Çin'le ilişkilerin iyileştirileceği taahhüdünün Avustralya'nın savunma politikalarına odaklanmayacağı anlamına gelmediğine işaret ettiğini[12] unutmamak önemlidir.

Sonuç olarak Avustralya, Çin'le ilişkilerinin ve ticaretinin gelişmesini arzu ederken savunma politikalarından da vazgeçmeyecektir. İlerleyen süreçte hem Avustralya hem de Japonya-Güney Kore uyuşmazlığı açısından Batı ittifakı içerisinde bir çatlağın oluşması düşük de olsa olasılık dahilindedir.

[1] "China Condemns British Lawmakers' Taiwan Visit", BBC, www.bbc.com/news/world-asia-63826052, (Erişim Tarihi: 1.12.2022).

[2] "Government and Opposition MPs to Visit Taiwan as Part of Australian Parliamentary Delegation", ABC News, www.abc.net.au/news/2022-12-03/australian-mps-to-visit-taiwan-parliamentary-delegation/101730950, (Erişim Tarihi: 03.12.2022).

[3] "Japan MP in Taiwan Says 'China Threat' Needs More Military Spending", Pars Today, parstoday.com/en/news/world-i190678-japan_mp_in_taiwan_says_china_threat'_needs_more_military_spending, (Erişim Tarihi:11.12.2022).

[4] "Joint Statement on Australia-U.S. Ministerial Consultations (AUSMIN) 2022", U.S. Department of State, www.state.gov/joint-statement-on-australia-u-s-ministerial-consultations-ausmin-2022/, (Erişim Tarihi: 06.12.2022).

ANKASAM **ANALİZ**

Cinping'in Muhtemel Moskova Ziyareti ve Rusya-Çin İlişkileri

30 Aralık 2022 tarihinde Çin Devlet Başkanı Şi Cinping ile Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin arasında video konferans yoluyla bir görüşme gerçekleşmiştir. Cinping'i 2023 baharında Moskova'ya davet eden Rus lider, bu sayede "Rusya-Çin ilişkilerinin ne kadar yakın (güçlü) olduğunu dünyaya göstereceğini" söylemiştir.[1] Batı'nın baskılarına birlikte göğüs gerdiklerini hatırlatan Putin, Çin'le askeri işbirliğini derinleştirmeyi hedeflediklerini de belirtmiştir. Daha kısa konuşan Cinping ise zorluklar karşısında Rusya'yla stratejik işbirliğini arttırmaya hazır olduğunu dile getirmiştir. Bu görüşmesinin ardından Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Çin'in Rusya'yla uyumlu hareket etmesinden endişe duyduğunu açıklamıştır.[2]

Dr. Cenk TAMER
ANKASAM
Asya-Pasifik Uzmanı

Buradan hareketle önümüzdeki aylarda Çin-Rusya ilişkilerinde önemli gelişmelerin yaşanacağı söylenebilir. Ancak Cinping'in Putin'e karşı nasıl bir tavır takınacağı bilinmemektedir. Söz konusu görüşmede çoğunlukla Putin konuşmuş, Cinping ise kısa cevaplar vermiştir. Bu yüzden Putin, bahar aylarında Moskova'da ağırlayacağı Cinping'den beklediği sıcak desteği yine alamayabilir. Cinping'in kafasında hala Ukrayna'daki savaşı sonlandırmak yer alıyor olabilir ve bunun için Putin'e baskı yapmayı düşünebilir. Çinli lider, bu hedef doğrultusunda gelecek aylarda Moskova'ya gidebilir.

Çin'in Rusya'yla ilgili gerçek düşüncelerini öğrenmek mümkün olmadığı için ABD, Cinping ve Putin arasındaki bu görüşmeyi kendisi açısından olumsuz olarak değerlendirmiştir. Konuyla ilgili ABD Dışişleri Bakanlığı ise şu açıklamada bulunmuştur:[3]

"Pekin'in faaliyetlerini yakından izliyoruz. Pekin, tarafsız olduğunu iddia ediyor. Ancak davranışları, Rusya'yla yakın ilişkilerini sürdürdüğünü açıkça ortaya koyuyor."

Yani Washington, Pekin'in Moskova'yla yeniden uyum arayışında olduğunu ve bundan kaygı duyduğunu belirtmektedir. Nitekim ABD, Ukrayna'daki savaş başladığından beri Çin'in bu savaşta Rusya'ya maddi destek sağlayıp sağlamadığını takip etmektedir. Somut kanıtlar bulması halinde Çin'e karşı ekonomik yaptırım uygulayabileceğini belirtmektedir. Pekin ise Washington'la ekonomik ilişkilerini bozmamak için Moskova'ya açık bir destek vermekten kaçınmıştır.

Hatırlanacağı üzere, 2022 yılının Eylül ayında Semerkant'ta düzenlenen Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) Zirvesi'nden sonra Putin ile Cinping'in arasının açıldığı iddia edilmiştir. Batılı güçler, bu durumdan faydalanmak için Pekin'in üzerine gitmiş ve taraflar arasındaki farklılıkları derinleştirmeye çalışmıştır. Kuşkusuz böylesi bir algı varken Rusya ve Çin liderlerinin video konferans yoluyla görüşmesi, Batı Dünyası'nı hayal kırıklığına uğratmıştır. Daha yakın zamana kadar ABD, Almanya ve Fransa liderleri, Cinping'le görüşerek onun Putin üzerindeki nüfuzunu kullanmasını istemiştir. Belki de bu durum değişmemiştir. Belki de Cinping, Putin üzerindeki nüfuzunu kullanmak için bu video konferans görüşmesi yapmıştır ve bu hedef doğrultusunda gelecek aylarda Moskova'ya gidecektir. Lakin Cinping'in hangi niyetle bu diyaloğu kurduğunu tahmin etmek için henüz erkendir.

Putin ise Cinping'le boy göstererek Batı'ya karşı güç gösterisi yapmayı ve "yalnız değilim" mesajını vermeyi amaçlamaktadır. Ancak Cinping'in Moskova'da vereceği mesajlar önemlidir. Putin'le bir araya gelmesi beklenen Çin lideri, dünyaya Putin'in duymak istemeyeceği açıklamalar yapabilir. Rusya ise en fazla güvenebileceği aktör olan Çin'i kaybetmek istememektedir.

Pekin, Ukrayna meselesindeki duruşlarını en başından beri değiştirmediklerini, tarafsız kaldıklarını ve savaşı körüklemediklerini yinelemektedir. Batı'da oluşan genel algıya göre Çin, 2023 senesinde Rusya'yla bağlarını derinleştireceğinin sinyallerini vermektedir.[4] Buna göre; Ukrayna Savaşı'nda tarafsız kalmayı sürdürmek, Pekin'in Moskova'yla bağlarının derinleştirmesiyle eşdeğerdir. Çünkü ikili ilişkilerin temel yapısı bozulmamıştır. Pekin, bu savaş nedeniyle Moskova'ya karşı tavır almayı reddettiği her gün, bu ilişkiler daha da gelişmeye devam edecektir. Oysa ki ŞİÖ Zirvesi'nden sonra Cinping'in Ukrayna'daki savaşın uzaması ve nükleer tehditleri nedeniyle Rusya'ya karşı öfkeli olduğu iddia edilmiştir. Ancak bu süreçte Rusya-Çin arasındaki üst düzey görüşmeler de devam etmiştir.

2022 yılının Kasım ayında Endonezya'da gerçekleşen G20 Zirvesi esnasında Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, çok az sayıda ikili görüşme yapmıştır ve onlardan biri de Çinli mevkidaşı Wang Yi'yle gerçekleştirdiği toplantı olmuştur.[5] Yani Moskova'nın izole olduğu bir ortamda kendisine en büyük desteği veren yine Pekin'dir.

Bu süreçte askeri işbirliği de devam etmiştir. Örneğin 30 Kasım 2022 tarihinde Çin ve Rusya hava kuvvetleri, Batı Pasifik'te ortak devriye uçuşları gerçekleştirmiştir. Çin Savunma Bakanlığı, bunun yıllık rutin hava tatbikatları olduğunu duyurmuştur. Aynı yılın Aralık ayınıda Tokyo yönetimi, Japonya'nın Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi'ni yayımladıktan kısa süre sonra Çin, Japon Denizi'nde deniz tatbikatları yaparken; Rusya, hava tatbikatlarına başlamıştır.

Bahse konu adımlar, Çin ve Rusya'nın halen birlikte hareket ettiklerini gösteren örneklerdir. Kısacası Rusya ile Çin arasındaki stratejik ilişkilerin doğası, köklü bir şekilde bozulmamıştır. Cinping, Moskova'yla bağlarını, halen Batı'ya karşı elinde bir koz olarak bulundurmaktadır. Moskova, son dönemde uluslararası arenada yalnızlık hissine kapılmış olsa da Pekin'e bel bağlamayı sürdürmektedir.

Sonuç olarak 2022 yılının Şubat ayında Ukrayna'ya savaş başlattığında, Çin'den açık bir destek almayı bekleyen Putin, bu planında yanılmıştır. İlerleyen aylarda Cinping'in verdiği mesajlardan, Rusya-Çin ilişkilerinde bazı şeylerin yolunda olmadığı anlaşılmıştır. Üstelik Putin, Ukrayna'daki savaşı diplomatik bir zaferle taçlandıramamıştır. Bunun da yarattığı baskıyla sahada geri çekilmeye başlamış ve yeniden diplomatik destek arayışına yönelmiştir. Dolayısıyla 2023 yılında Çin-Rusya ilişkilerindeki herhangi bir ilerleme kaydedilmesi, Ukrayna'daki savaşın geleceğini de belirleyebilir. Çünkü Çin, Ukrayna'daki savaşın bitmesini arzulamaktadır. Cinping, henüz Putin'den tam olarak ne istediğini açıklamamıştır. Eğer Pekin, savaşın bitmesi yönündeki açık niyetlerini karşı tarafa iletirse Moskova, bu kararın Batı'nın baskısı altında alındığını düşünebilir. Yani Putin, Cinping'in "Batı'nın elçisi" olarak kendisine geldiğini düşünebilir. Çin'in saf değiştireceği korkusu ise Putin'i barışa ikna edebilir.

[1] "Rusya ve Çin Liderleri Video Konferans Yoluyla Görüştü, Putin, Şi'yi Moskova'ya Davet Etti", Euronews, https://tr.euronews.com/2022/12/30/rusya-ve-cin-liderleri-videokonferans-yoluyla-gorustu-putin-siyi-moskovaya-davet-etti, (Erişim Tarihi: 01.01.2023).

[2] "U.S. Concerned by China's Ties with Russia, State Department Says After Putin-Xi Call", RFERL, https://www.rferl.org/a/putin-xi-china-russia-ukraine-war-visit/32200326.html, (Erişim Tarihi: 01.01.2023).

[3] Aynı yer.

[4] "China's Foreign Minister Signals Deeper Ties With Russia", VOA News, https://www.voanews.com/a/china-s-foreign-minister-signals-deeper-ties-with-russia-/6890739.html, (Erişim Tarihi: 01.01.2023).

[5] "Lavrov Ends His Program at G20 Summit in Bali, Flies Back to Russia", TASS, https://tass.com/politics/1537001, (Erişim Tarihi: 01.01.2023).

ANKASAM **ANALİZ**

Pakistan'ın Güvenlik Politikalarında ABD'nin Artan Rolü

Dr. Doğacan BAŞARAN
ANKASAM
AF-PAK Uzmanı

Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Afganistan'dan çekilmesinin ardından söz konusu ülkedeki güç boşluğundan çeşitli terör örgütlerinin istifade ettiği bilinmektedir. Mevzubahis örgütler arasında terör örgütü Tehrik-i Taliban Pakistan (TTP) ve ayrılıkçı Beluç gruplar yer almaktadır. Haliyle bu durum, Pakistan'ın güvenlik temelli endişelerinin artmasına sebebiyet vermiştir. Özellikle de 2022 yılının Kasım ayında terör örgütü TTP'nin İslamabad yönetimiyle imzaladığı ateşkes anlaşmasından çekilmesi ve birtakım saldırılarda bulunması, Pakistan'ın güvenlik kaygılarını derinleştirmiştir. Bu ortamda ABD, Pakistan'ın güvenlik politikalarında ön plana çıkan bir partner olarak dikkat çekmektedir.

Esasen Washington'un bu konumlanışı, önceki Pakistan Başbakanı İmran Han'ın devrilmesinin ardından Şahbaz Şerif liderliğindeki İslamabad yönetiminin güç merkezleri arasındaki dengeleri gözeten çok yönlü ve çok boyutlu dış politika anlayışının ABD tarafından memnuniyetle karşılandığını gözler önüne sermektedir.

Bu noktada Pakistan'ın ekonomik sorunları aşmak ve istikrarsızlıklarla anılan bir coğrafyada kendi ulusal güvenliğini temin etmek maksadıyla tek taraflı bağımlılık yaratacak ilişkilerden sakındığı vurgulanmalıdır. Bu yüzden de İslamabad, bir yandan Pekin'le münasebetlerini sürdürmek isteyerek Çin-Pakistan Ekonomik

Koridoru'nun (CPEC) hayata geçirilmesi için gayret sarf ederken; diğer taraftan da Batı'yla olan ilişkilerini restore etmeye dönük adımlar atmaktadır.

ABD ise üç nedenden ötürü Pakistan'la olan münasebetlerini geliştirmeye çalışmaktadır. Bunlardan ilki, Pakistan'ın Çin'den bir nebze de olsa uzaklaşması ve böylelikle Pekin yönetimine karşı uyguladığı çevreleme stratejisinin genişletilmesidir. Ancak İslamabad'ın Çin karşıtı stratejisinin bir parçası olmayı kabullenmeyeceği ve Beyaz Saray'ın yönlendirilmelerine göre hareket etmeyeceği düşünülmektedir.

İkinci olarak Washington yönetimi, "Özgür ve Açık Hint-Pasifik Stratejisi"nde kritik bir rol atfettiği Hindistan'ın Rusya'yla olan münasebetlerinden rahatsızlık duymaktadır. Bu anlamda Beyaz Saray, Pakistan'la ilişkilerin gelişmesini, Hindistan'a yönelik bir mesaj olarak kullanmaya çalışmakta ve "Güney Asya'daki tek ortağım sen değilsin." demenin yollarını aramaktadır. Böylece Yeni Delhi'nin dış politika yönelimlerini ABD eksenli bir siyaseti içselleştirecek biçimde dönüştürmeye çalışmaktadır. Fakat Hindistan'ın dış politikasındaki "bağlantısızlık" geleneği ve küresel güç vizyonu göz önünde bulundurulduğunda, ABD'nin Hindistan'dan da tam anlamıyla istediğini alacağını söylemek mümkün değildir.

Yani gerek Pakistan gerekse de Hindistan, bir küresel gücün tahakkümünü istememekte; bilakis ABD'yle olan ilişkilerini dengeye dayalı çok yönlü ve çok boyutlu politikalarının bir parçası olarak görmektedir. Bir diğer ifadeyle, her iki aktör açısından da öncelik, kendi ulusal çıkarlarıdır.

Üçüncüsü, ABD'nin Pakistan'la ilişkiler vesilesiyle 31 Ağustos 2021 tarihinde çekildiği Afganistan'daki etkisini sürdürme çabasıdır. Zira ABD, söz konusu ülkeden çekilmiş olmasına rağmen hem Afganistan'ın dünyanın kalpgâhında yer almasından ötürü rakiplerinin buradaki nüfuzunun artmasını önlemeyi önemsemekte hem de terörle mücadele iddiası bağlamında Afganistan'daki etkisini sürdürmek gerektiğine inanmaktadır. Bu sebeple de Washington açısından Pakistan hava sahasının kullanılması yoluyla gerçekleştirilen gözlem ve keşif uçuşları son derece mühimdir. Aynı zamanda Pakistan hava sahasının kullanılması vesilesiyle ABD, insansız hava araçları (İHA) aracılığıyla terörle mücadele operasyonları da ifa etmektedir. Bunun en somut örneği ise terör örgütü El Kaide'nin lider Eymen el-Zevahiri'nin etkisiz hale getirilmesi hadisesidir.

Anlaşılacağı üzere Pakistan; ulusal egemenliğini, toprak bütünlüğünü ve bağımsızlığını güçlendirmek maksadıyla uyguladığı çok yönlü dış politika kapsamında ABD'yle ilişkilerini geliştirmek isterken; Washington yönetimi de Çin'in sınırlandırılması, Hindistan'a birtakım mesajlar verilmesi ve Afganistan'daki istihbari ve operasyonel etkisinin sürdürülebilmesi için İslamabad'la olan ilişkilerini önemsemektedir. Bu da taraflar arasında karşılıklı olarak kazan-kazan mantığıyla şekillenen bir ilişki biçiminin oluşmasına kapı aralamaktadır. Bahsi geçen ilişkilere güvenlik politikalarının da dahil olduğunu ifade etmek mümkündür.

Belirtildiği üzere ABD, Pakistan hava sahasını kullanarak terörle mücadele stratejisini yürütürken; bu operasyonlar sırasında TTP terör örgütünü de hedef almaktadır. Nitekim örgütün çok sayıda yöneticisi, ABD tarafından düzenlenen İHA saldırılarıyla öldürülmüştür. Zevahiri'nin öldürülmesinden sonra da ABD'nin düzenlediği İHA saldırılarında TTP üyesi teröristlerin etkisiz hale getirildiği bilinmektedir. Bunu ABD'nin Pakistan'a hava sahasını kullanma izni vermesinden ötürü duyduğu minnettarlığın bir yansıması olarak yorumlamak yanlış olmayacaktır. Dolayısıyla iki tarafın da çıkarına uygun bir ilişki biçiminden bahsedilebilir.

Son dönemde ise Washington'dan gelen mesajlar, taraflar arasındaki güvenlik temelli işbirliğinin daha ileri seviyelere taşınacağına işaret etmesi bakımından büyük ehemmiyet arz etmektedir. Çünkü Washington yönetimi, ABD'nin terörle mücadelede Pakistan'la güçlü bir ortaklık kurmaya çalıştığını ve ayrım gözetmeksizin tüm terörist gruplara karşı sürekli eylem beklediğini duyurmuştur. ABD, bu beklentisini de terör örgütü TTP'nin saldırılarındaki artışla gerekçelendirmiştir.[1]

Bahsi geçen açıklamadan kısa bir süre sonra ise Washington'dan çok daha somut ve net bir ifade gelmiştir. 3 Ocak 2022 tarihinde konuşan ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Ned Price, Pakistan'ın kendisini teröre karşı savunma hakkının bulunduğunu ve Pakistan halkının terör saldırılarından zarar gördüğünü dile getirmiştir.[2] Bu kapsamda ABD, Pakistan sınırındaki güvenlik tedbirlerini arttıracağına dair taahhütte de bulunmuştur.[3] Kuşkusuz söz konusu durum, ABD'nin Pakistan hava sahasını kullanmaya devam edeceği ve buna karşılık TTP terör örgütüne yönelik İHA saldırılarını arttıracağı anlamına gelmektedir.

Sonuç olarak Pakistan, dengeye dayalı çok yönlü ve çok boyutlu dış politika anlayışının bir parçası olarak ABD'yle ilişkilerini geliştirirken; Washington yönetimi de Çin'in çevrelenmesi, Hindistan'a birtakım mesajlar verilmesi ve Afganistan'daki etkinliğin sürdürülmesi maksadıyla İslamabad'la olan münasebetlerine önem vermektedir. Bu durum, taraflar arasındaki ilişkilerin güvenlik boyutunda da gelişmesine kapı aralamaktadır. Aynı zamanda ABD'nin Pakistan'ın ulusal güvenliğine dikkat çeken açıklamaları, İslamabad'ın Batı yöneliminin Washington tarafından memnuniyetle karşılandığını ortaya koyması bakımından dikkate değerdir.

ANKASAM **ANALİZ**

Atina-Moskova Hattında S-300 Meselesi

Son bir sene içerisinde Yunanistan, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) başta olmak üzere, Fransa ve Almanya gibi Batılı ve Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (NATO) üyesi ülkelerle yakın bir savunma işbirliği içerisine girmiştir. Rusya-Ukrayna Savaşının patlak vermesiyle de Yunanistan'ın hem siyasal hem de coğrafi konumu, bu savaşta Atina'nın dolaylı olarak Ukrayna'ya yardım sağlamasına yol açmıştır.

Bilindiği gibi pek çok NATO ülkesi, Rusya-Ukrayna Savaşı'nda Kiev yönetimine silah ve askeri ekipman desteği sağlamışlardır. Yunanistan da 11 aylık süreçte sağladığı yardımlarla öne çıkan ülkeler arasında yer almaktadır. Atina yönetimi, savaş başladıktan hemen sonra, 27 Şubat 2022 tarihinde Ukrayna'ya 20.000 Kalaşnikof tüfeği, 815 RPG-18 tek kullanımlık roketatar ve açıklanmayan sayıda 122 mm güdümsüz roket olmak üzere çeşitli mühimmatlar sağlayarak askeri destekte bulunmuştur.[1] Bu desteklerin ardından Yunanistan Savunma Bakanlığı'ndan yapılan açıklamalarda ülkenin kendi savunma gereklilikleri nedeniyle Ukrayna'ya daha fazla askeri yardım gönderilmeyeceği ifade edilmiştir.[2]

Üstelik söz konusu açıklama bununla sınırlı kalmamıştır. Askeri harcamalara büyük pay ayıran Yunanistan, 2022 yılının Eylül ayında Almanya'yla bir savunma anlaşması imzalamıştır ve bu bağlamda Atina, Almanya'dan alacağı Marder 1A3 tanklarının karşılığında elindeki 40 adet eski Sovyet yapımı BMP-1 IFV tankı, aynı yılın Ekim ayında Ukrayna'ya teslim etmiştir.[3]

Daha sonra Yunan medyasında, Atina yönetiminin 2022 senesinin Aralık ayında ABD'den alacağı Patriot hava savunma sistemlerinin karşılığında Ukrayna'ya elindeki Rus yapımı

Sevinç İrem BALCI
ANKASAM Avrasya Araştırma Asistanı

S-300 hava savunma sistemini vereceğini öne süren haberlere yer verilmiştir.[4] Bu teklifi, 16 Aralık 2022 tarihinde Yunanistan Savunma Bakanı Nikos Panagiotopoulos, şu sözlerle dile getirmiştir:[5]

"ABD, Girit adasına bir Patriot sistemi kurarsa ve ulusal hava savunma sistemiyle entegre hale getirdikten sonra S-300'ler kaldırılabilir. Aynı süreç, Ukrayna'ya göndermek isteyebilecekleri diğer Rus kaynaklı hava savunma sistemleri için de geçerli."

Bahse konu olan açıklama, daha sonra Atina yönetiminin ABD ile Rusya arasında bir ikilemde kalmasına neden olmuştur. Çünkü Rusya, bu açıklamalardan rahatsızlık duymuştur. ABD ise Atina'ya baskıda bulunmuş ve Patriotlar Yunanistan'a teslim edilmese de Yunanistan'ın S-300'leri Ukrayna'ya vermesinin önemli olduğunu ifade etmiştir. Moskova'dan Yunanistan'a ilk tepki, Rusya Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Maria Zaharova aracılığıyla verilmiştir. Zaharova, bahsi geçen açıklamada şunları söylemiştir:[6]

"Sovyetler Birliği'nde yapılan S-300'ler ve diğer hava savunma sistemlerini Kiev rejimine teslim etmeye yönelik provokatif planları Rusya'ya karşı apaçık saldırgan bir hamle olarak değerlendiriyoruz."

Anlaşılacağı üzere Zaharova, Yunanistan'ı bahsi geçen karardan vazgeçmesi için uyarmıştır. Bu nedenle de Rusya Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü, konuşmasının devamında şu açıklamada bulunmuştur:[7]

"Sözleşmeden doğan yükümlülüklerin ihlali kaçınılmaz olarak Yunanistan'ın hava savunma yeteneklerinin önemli ölçüde zayıflamasına ve ek sonuçlara yol açacaktır."

Yukarıda belirtilen sözlerle Zaharova, daha sonra Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'un da bahsettiği, Rusya ile Yunanistan arasında S-300'lerin transferi esnasında yapılan sözleşmeyi kastetmektedir. Sözleşmeye göre Yunanistan, S-300'leri Rusya'nın onayı olamadan üçüncü bir tarafa transfer edemeyecektir. Ayrıca, "ek sonuçlar" ifadesinden kastedilenin ne olduğu detaylı bir şekilde açıklanmasa da Moskova'nın Atina'yı tehdit ettiği öne sürülebilir.

19 Aralık 2022 tarihinde Zaharova'nın yaptığı açıklamanın ardından Yunanistan'ın S-300'leri Ukrayna'ya devrettiğine dair haberlerin medyada yer alması üzerine bu kez Lavrov'dan bir açıklama gelmiştir. 28 Ocak 2022 tarihinde Lavrov, Yunanistan'ın bu sistemleri Rusya'nın rızası olmadan kimseye devretme hakkının bulunmadığını yinelemiş ve Yunanlıların kendilerine bu konuda taahhüt verdiklerini belirtmiştir.[8] Rusya Dışişleri Bakanlığı'ndan gelen uyarıların ardından Atina yönetimi geri adım atmak zorunda kalmıştır. Panagiotopoulos, medyada yer alan iddialardan habererdar olduğunu söyleyerek konuyu yalanlamış ve Yunanistan'a ABD'den herhangi bir resmi teklif gelmediğini vurgulamıştır.[9]

Şüphesiz Atina'nın Rusya-Ukrayna Savaşı'na dair bu iddialı hamleleri ve çıkışları, ABD'nin desteğine dayanmaktadır. Son yıllarda ABD, Yunanistan'a ciddi askeri yardımlarda bulunmuş, Dedeağaç Üssü'nün silahlandırılmasına ek olarak Ege ve Akdeniz'de diğer müttefiklerle birlikte sayısız askeri tatbikatlar ifa etmiştir. Bu askeri işbirliğine dayanarak hem kendi ordusunu modernize etmek hem de Rusya-Ukrayna Savaşı'nda Ukrayna'ya katkıda bulunmak isteyen Yunanistan, aslında NATO içerisindeki konumunu güçlendirmeye çalışmaktadır.

Her ne kadar Rusya, belirli bir aşamaya kadar Yunanistan'ın hamlelerine sessiz kalmışsa da S-300 meselesini görmezden gelmemiştir. Bunun temel nedeni ise Yunanistan'ın bu hamlesine sessiz kalınması halinde S-300 sattığı diğer ülkelerin de Ukrayna'ya destek noktasında benzer adımlar atma ihtimalidir.

Bunun yanı sıra Yunanistan'ın geri adım atmasını da yorumlamak gerekmektedir. Öncelikle ABD'den Yunanistan'a bu konuda tam destek garantisinin verilmediğine dikkat çekmek gerekmektedir. Nitekim konu hakkında soru sorulduğunda ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Ned Price aşağıdaki açıklamayı yapmıştır:[10]

"Ukrayna'nın kendini savunmasına yaptıkları veya yapabilecekleri herhangi bir katkıyı önemsiyor ve ilgili ülkelere her zaman saygı duyuyoruz. Ukrayna'nın havadan karşı karşıya olduğu derin tehdidin kesinlikle farkındayız ve bu, Yunanistan'ın da dahil olduğu NATO'daki müttefiklerimiz tarafından biliniyor."

İkinci olarak enerji faktöründen bahsedilebilir. Çünkü Yunanistan'ın Rusya'yla olan enerji alışverişi henüz bitmemiştir. Dolayısıyla Moskova, enerji hatlarını keserek Atina'ya yanıt verebilirdi. Her ne kadar Atina, alternatif tedarikçi bulmaya çalışsa da bu tarz bir gelişme, Yunanistan'ın ekonomisi ve enerji güvenliği için bir tehdit oluşturabilirdi. Atina'nın bu riski göze alamadığı ifade edilebilir.

Ayrıca şayet Yunanistan'ın S-300 hava savunma sistemlerini Ukrayna'ya transfer etmesi halinde Rusya, Yunanistan'ın en yakın müttefiki olan Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ne (GKRY) yönelik bir hamle yapabilirdi. Bilindiği üzere, Rusya-Ukrayna Savaşı'ndan önce Rusya ile GKRY arasında hem askeri hem siyasal hem de ekonomik bir ilişki mevcuttu ve dolayısıyla Rusya'nın GKRY üzerinde bir nüfuzu oluşmuştu. GKRY'nin Ukrayna Savaşı'nda müttefiki Yunanistan gibi aktif bir şekilde Ukrayna'ya yardım sağlayamaması ve AB tarafından uygulanan yaptırımların tümüne katılmaması da bundan kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla bahsi geçen senaryoda Rusya'nın GKRY'deki nüfuzunu kullanarak en hafif ifadeyle ekonomik bir atağa geçmesi öngörülebilirdi.

ANKASAM **ANALİZ**

Ukrayna'nın Kripto Varlık Adaptasyonu

Hasret Ozan SEVİM

Dünyanın en büyük kripto varlık piyasalarından birisini oluşturan Doğu Avrupa'da Rusya-Ukrayna Savaşı'yla birlikte kripto varlık adaptasyonu daha da artmıştır. 2021 yılının Temmuz ayı ile 2022 yılının Haziran ayı arasında Doğu Avrupa, kripto varlık endüstrisinde en büyük beşinci bölge olmakla birlikte kripto varlık işlemlerinin küresel çapta %10'unu temsil etmektedir.[1] Rusya'nın Ukrayna'yı işgaliyle birlikte söz konusu ülkedeki birçok kuruluşa dağıtık veri tutma ağları üzerinden bağışlarda bulunulmuştur. Rusya merkezli olup diğer Doğu Avrupa ülkelerinde faaliyet gösteren kripto varlık borsalarının varlığı savaş sürecinde neredeyse tamamen kısıtlanmıştır. Yine savaş sürecinde Doğu Avrupa ekseninde gerçekleştirilen yasa dışı faaliyetlere konu olan kripto varlık işlemlerinde ciddi artış yaşanmıştır.[2]

Rusya'daki kripto varlık hareketliliği, birçok küresel kripto varlık hizmet sağlayıcısının yaptırımlara tabi olmamak için Rusya'yla gerçekleştirilen birçok faaliyeti yasaklaması ve yine birçok dağıtık veri tutma işlem onaylayıcısının ve ağ madencisinin kara para aklama yasaklarına girmemek adına Moskova'yla bağlantılı kripto varlık dijital cüzdanlarıyla etkileşim gerektiren işlemleri onaylamamasından ötürü sabit kalmıştır. Ukrayna'da ise savaşın başlangıcından itibaren kripto varlık işlemlerinde düzenli artış görülmektedir. 2022 yılının Mart ayında kripto varlıkların Ukrayna grivnası paritelerindeki işlem hacmi, 2021 yılı ortalamasına göre %121 artış göstermiştir.

Ukraynalı vatandaşların yaklaşık %15'inin en az bir sefer dağıtık veri tutma ağı kullandığı veya kripto varlık sahibi olduğu tahmin edilmektedir.

[3] Kiev yönetimi, 54 adet "dijital koleksiyon" (non-fungible token) kripto varlığı oluşturup satarak ilk "NFT" bazlı "savaş tahvili"ni piyasaya sürmüştür.[4] Ukrayna'daki kripto varlık adaptasyonunu gösteren bir diğer durum ise ülkedeki birçok eczanenin kripto varlıklarla ödeme almayı kabul etmesidir.[5]

Ukrayna, Rusya kaynaklı olarak düzenli bir şekilde büyük çaplı siber saldırılara maruz kalmaktadır. Dolayısıyla siber güvenlik ve siber savaş, Ukrayna'nın bir varoluş gerçeğidir. Özellikle de Rusya'nın Ukrayna'yı işgaliyle başlayan süreçte söz konusu ülke, bankacılık altyapısından enerji tesislerine kadar hemen her alanda ciddi siber saldırılara maruz kalmıştır. Bu noktada mevcut teknolojiyle manipüle edilmesi imkansıza yakın olan, geri alınmayan, silinemeyen ve "trustless" özelliğe sahip iletişim metoduyla sürekli çevrimiçi kalabilen veri tabanlarını kullanmak ve oluşturmak Ukrayna açısından önemlidir.[6] Dağıtık veri tutma teknolojileri, bahsedilen özelliklere sahip olmasından ötürü Ukrayna açısından mühimdir. Rusya-Ukrayna Savaşı boyunca Ukrayna'ya kripto varlıklar ve dağıtık veri tutma ağları vasıtasıyla fon yardımları yapılmıştır. 2022 yılının Mart ayında hükümet organizasyonlarının kripto varlıklar vasıtasıyla yaklaşık 55 milyon dolarlık bağış toplaması üzerine Ukrayna Dijital Dönüşüm Bakanı Mykhailo Fedorov ve Dijital Dönüşüm Bakanlığı Bilişim Teknolojileri Geliştirme Dairesi Başkan Yardımcısı Alex Bornyakov, Ukrayna'nın kripto varlıklar konusunda tam bir kanuni çerçeveye sahip olacağını açıklamıştır.[7] Nitekim 2022 yılının Ağustos ayı itibarıyla Ukrayna'ya kripto varlıklar vasıtasıyla yapılan bağışların miktarı 100 milyon doları aşmıştır. Dünyanın en büyük kripto varlık hizmet sağlayıcısı Binance, "Ukrayna Acil Yardım Fonu" oluşturarak Kiev yönetimine doğrudan 10 milyon dolarlık para yardımı sağlamıştır.

2021 yılının Nisan ayında Ukrayna'daki nükleer enerji santrallerinde kalan atıl enerjinin kripto varlık madenciliğinde kullanılıp kullanılamayacağına ilişkin projeler yürütülmüştür. Ukrayna'nın tapu ve kadastro işlemleri, blokzincir defterlerine de kaydedilmektedir. 15 Mart 2022 tarihinde Dijital Varlıklar Kanunu'nun Ukrayna Cumhurbaşkanı Vladimir Zelenski'nin imzasıyla yürürlüğe girmesiyle kripto varlık kullanımı ve faaliyetleri, Ukrayna'da tamamen yasal bir zemine kavuşmuştur. Ukrayna Merkez Bankası, 2021 yılından itibaren dijital grivnanın kullanımında bir dağıtık veri tutma ağı olan ve kendi kripto varlığına sahip olan Stellar'ı kullanmaktadır. Nitekim bu ağ kullanılarak Birleşmiş Milletler'in inisiyatifiyle 2022 yılının Aralık ayında Ukrayna'ya insani yardım fonları aktarılmıştır.[8] Ayrıca merkeziyetsiz ve dağıtık veri tutma teknolojilerinden istifade etmek amacıyla Ukrayna Hükümeti, "web 3.0" teknolojileri konusunda eğitim planı da hazırlayacağını duyurmuştur. Sonuç olarak Ukrayna, "merkeziyetsiz" ve dağıtık veri tutma ağlarının güvenliğinden istifade ederek dağıtık veri tutma teknolojileri ve kripto varlık endüstrisine ilişkin adımlar atmıştır. Ukrayna'nın Rusya'nın siber tehdidi altında olması ve 2022 yılında siber savaşın yoğunlaşması sonucunda kripto varlıklara ve dağıtık veri tutma teknolojilerine ilişkin inisiyatifler almıştır. Ukrayna, "web 3.0" protokollerini ve teknolojilerini, hem ülkenin teknolojik altyapısında bir alternatif olarak kullanma hem vatandaşlar açısından kolay bir değer saklama hizmeti sunma hem de uluslararası yardımlara erişimi kolaylaştırma amacıyla en hızlı benimseyen ülkelerden biri haline gelmiştir. Ukrayna, dağıtık veri tutma teknolojilerinin ötesinde, dijital teknolojilerin öğretimi ve dijital adaptasyonunun kamu politikalarına dönüştürülmesi konularında dünya ülkeleri arasında önde gelen bir devlet haline gelmiştir. 2022 yılının dağıtık veri tutma teknolojilerinin gelişimi açısından genel bir değerlendirme yapıldığında ise Ukrayna'nın sıcak savaş sürecinde dağıtık veri tutma ağlarıyla gerçekleştirdiği faaliyetler, ilgili teknolojilerin kendini kanıtlaması açısından büyük önem taşımaktadır.

[1] "Eastern Europe's Crypto Market Active, with Spikes in Last Year Driven by Russia-Ukraine War", Chainalysis, https://blog.chainalysis.com/reports/eastern-europe-cryptocurrency-geography-report-2022-preview/, (Erişim Tarihi: 01.01.2023).

[2] Aynı yer.

[3] "Global Crypto Adoption", Triple A, https://triple-a.io/crypto-ownership-data/, (Erişim Tarihi: 01.01.2023).

[4] "Ukraine Launches an NFT 'Museum of War' to Help Fund the Fight Against Russia", Fortune, https://fortune.com/2022/03/29/ukraine-selling-nfts-war-bonds-meta-history-museum/, (Erişim Tarihi: 01.01.2023).

[5] Helen Partz, "Ukrainian pharmacies enable crypto payments via Binance Pay", CoinTelegraph, https://cointelegraph.com/news/ukrainian-pharmacies-enable-crypto-payments-via-binance-pay, (Erişim Tarihi: 04.01.2023).

[6] "How to Stop Global Cybersecurity Threats Emerging From the Ukraine-Russia Conflict", DLT, https://www.dlt.com/blog/2022/04/22/how-stop-global-cybersecurity-threats-emerging-ukraine-russia-conflict, (Erişim Tarihi: 01.01.2023).

[7] "How Ukraine Embraced Cryptocurrencies in Response to War", Financial Times, https://www.ft.com/content/f3778d00-4c9b-40bb-b91c-84b60dd09698, (Erişim Tarihi: 01.01.2023).

[8] Andrew Asmakov, "UN Taps Stellar Blockchain to Send War-Impacted Ukrainians USDC Stablecoins", Decrypt, https://decrypt.co/117312/un-taps-stellar-blockchain-send-war-impacted-ukrainians-usdc-stablecoins, (Erişim Tarihi: 01.01.2023).

BASINDA ANKASAM

10 Ocak 2023

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol TRT Ankara Radyosu Gündem programında dış politikadaki gelişmeleri değerlendirdi.

13 Ocak 2023

Milliyet Gazetesi yazarı Güneri Cıvaoğlu, "Avrupa Hava Kalkanı ve Türkiye" başlıklı köşe yazısında Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi'nin (ANKASAM) çalışmalarına atıfta bulundu.

14 Ocak 2023

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, 2023 yılında Rusya-Ukrayna Savaşı'nda meydana gelebilecek hadiseleri TRT Haber'e değerlendirdi.

14 Ocak 2023

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol'un kaleme aldığı ""Yeni Özbekistan" İnşa Sürecinde Cumhurbaşkanı Mirziyoyev'in Güçlü Reform Adımları" başlıklı yazısı Özbekistan merkezli Dunyo Haber Ajansı'nda yayınlandı.

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi'nin son sayısı yayımlanmıştır. Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdak bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ CİLT VI , SAYI II

BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan Bölgesel Araştırmalar Dergisi'nin son sayısı yayımlanmıştır. Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.

ANKASAM BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ CİLT VI , SAYI II